

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ȘI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

Dumitru Păsat

DUMITRU APETRI

Scânteia divină a Poeziei.....1

ION DORU

Mărțișorul trece hotarele2

AURICA ȚURCANU

ABC-ul artei actorului3

TATIANA BUTNARU

Florile din grădina Dochiei.....4

REDACȚIA

Dumitru Păsat la 70 de ani.....6

MARIANA COCIERU

Etnologul Tudor Colac — In Memoriam14

INGA MARCOVANU

„Valeriu Hanganu — trompeta de aur a neamului nostru...
trăiri și urme în timp”20

NINA BEJAN

O istorie de succes: Un mic mare talent22

ANDA-CRISTINA VAHNOVAN

Încuiați24

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa, redactor-șef

dr. **Varvara Buzilă**,
Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală

dr. hab. **Victor Ghilaș**

dr. **Mariana Cocieru**

Veta Ghimpu-Munteanu,
Teleradio-Moldova

Veronica Caraulan,
Direcția Culturală mun. Bălți

Gheorghe Nicolaescu,
muzicolog

Vizitați site-ul

www.casadeCreatie.md

Acest site reprezintă mijlocul tehnic, care ne permite să ogindim și să arhivăm activitatea cultural-artistică de amatori și a meșterilor populari din republică.

Site-ul conține **arhiva digitală a revistei Realități Culturale**, disponibilă gratuit.

Compartimentul **Librărie** prezintă informații privind literatura metodică-științifică, de artă autohtonă și universală, necesară pentru instituțiile primare de învățământ artistic din republică.

Rubrica **Evenimente culturale artistice** va ține la curent cititorul cu diverse evenimente din viața culturală a țării, contribuind la promovarea și popularizarea culturii naționale.

În curând, pe site va fi disponibilă o **hartă interactivă** a satelor, raioanelor și zonelor folclorice.

Societatea culturală

Casa de Creație a Republicii Moldova

Proiectul „Realități Culturale”

Tel./fax redacție: (022) 20-25-55
Telefoane: (022)20-25-53, 069392909 (Ion Șarban)
Mob.: 069 39 24 98 (Pavel Popa, redactor-șef)

ISSN 1857-4424

APARE CU SUPTUL
INSTITUTULUI CULTURAL ROMÂN

E-mail: casadeCreatie@gmail.com
Adresa: mun. Chișinău, str. București, 68, oficiile 338, 324
Paginare și machetare: Igor Condrea

Scânteia divină a Poeziei

Acum doi ani, citind pagina de versuri din „Literatura și Artă”, consacrată unor doamne și domnițe în ajun de 8 Martie, am rămas cu impresia că poezia Eugeniei Manea-Cernei e cea mai măiestrit plăsmuită și mai emoționantă. Și iată, în această primăvară, dau de volumul „Cad ploile-amintirii...” Poeme, colecția „Poesis”, ce aparține doamnei pomenite.

Impresia de atunci mi-a revenit în memorie și am pornit să-i parcurg paginile. În final, m-am ales cu convingerea că autoarea e pătrunsă profund de scânteia divină a Poeziei.

Volumul e inaugurat de poemul „Rugă” din care reținem doar un crâmpci:

*Aprinde-n noi, o, Doamne,
Scânteia cea divină
Să ne spălăm de vină;
Învăluie-ne, Doamne,
În raze de Lumină
Ce inima-nsenină.*

Această invocație a luminii „ce inima-nsenină” nu e o stare de spirit incidentală. În poezia „Doină”, pe autoare o ademenesc multiple componente ale realității învăluite de neobișnuit, de însușiri ce încântă trezind diverse emoții: spre mare o cheamă delfinul, din munte o strigă izvoare, spre frate o-mpinge iubirea. Pentru poetă femeia e stea albastră, pasăre, nimfă, floare, Zeie și iubire, iar Mama e icoana cea sfântă.

Studenta din „Crâmpciile adolescente” se închină în fața frumuseții și a muzicii pe care le emană anotimpul toamnei, iar Primăvara, în viziunea eului liric, e o ninsoare cu fulgi de flori, de măr, de frunze-naripate.

Ca biolog de vocație și de profesie, autoarea elogiază, cu deosebită pasiune și freamăt liric, florile și vraja revărsată neconținut de ele. Nu întâmplător primele cinci cărți ale Eugeniei Manea-Cernei (două în colaborare),

publicate între anii 1979—2001, au ca subiect viața, diversitatea și farmecul florilor.

*Floarea-i ca un micro-Cosmos
Cu ceruri azurii, cu sori
Și cu-n Luceafăr dalb, frumos,
Scăldat în rouă pe la zori.
Ele-n viața noastră-s zâne
Și balsamuri la durere;
Pentru suflete sunt pâine,
Pentru inimi — mângâiere.*

(Floarea...și steaua)

Adeseori, fie pe maluri de ape, pe pante montane, în împărăția pluricoloră și multisonoră a codrilor sau în satul natal ce-i cuprins de poleiri selenare, eul liric e aureolat de tainele și pitorescul împrejurimilor.

*De munți mi-e dor întruna,
De clipa când pe piscuri,
Răsfire raze luna
Din ochii săi de visuri*

(Răsfire raze luna...)

*Sunt codrii mei o orgă
În luna lui ghenar,
Acoperiți c-o cergă
Pufoasă, de cleștar.*

(O orgă-s codrii)

*În șoaptă s-alintă răchițele sfinte,
de farmecul nopții și roua se-mbată,
chiar Calea Lactee începe să cânte
un imn al iubirii în noaptea-nstelată.*

(La baștină)

Admirând pitorescul și unele comori ale localității Micleușeni, eul liric adresează Cerurilor o rugă pătrunsă de noblețe: să se-ndure și să păstreze „aceea vrajă pentru cei istoviți de munci”.

Un registru tematic și emotiv aparte, întrețesut cu fiori nostalgici, îl constituie textele intitulate „Ninsori”, „Un plop însingurat”, „Cad ploile-amintirii...”, „Ne doare codrul, râul...”, „Înteleniri de suflet” ș.a. Se spune că nostalgia, în comparație cu bucuria și tristețea, e un sentiment policrom, polivalent. Ne convinge de acest adevăr și bogăția de trăiri umane din textele nominalizate, trăiri cauzate de anumite pierderi, de comportamentul neadekvat al unor indivizi, într-un cuvânt, de surzenia și miopia cu care, din păcate, se întâmplă să ne ciocnim din când în când. Transcriem doar o strofă din categoria respectivă de discursuri lirico-meditative.

*Ne doare râul ce-năbușit murmură
În nopți tihnite cu lună plină, argintie,
De jalea lui nici miorița nu se-ndură
Să bea din apa-i cea amară, pământie...*

(Ne doare codrul, râul...)

De o profunzime ideatică aparte, dar și de un farmec stilistico-poetic distinct dispune poemul „Geneză”. Nu vom purcede la analize și meditații, întrucât astfel de scrieri impun o lectură judicioasă și chibzuință de durată, ci ne vom limita la transcrierea unei strofe din partea a doua a poemului care, credem, poate intrigă cititorul.

*O lungă cale-am străbătut în timp și spațiu
Ca să ajung, în fine, cine? — Homo sapiens!
Trăit-am în Egipt, în India și Lațium,
Evoluând treptat pân-la Romanus Basarabicus...*

Pe alocuri, unele evocări vibrante sunt contaminate de neliniști apăsătoare provocate de dramele și calamitățile ce ne bat, de vidul de pietate și de lipsa credinței sfinte în Dumnezeu, de aceea unei Doamne imaginare

din poemul „Înțeleniri de suflet” autoarea îi adresează un îndemn de o grațiozitate cuceritoare: „Învață să fii taină/cu trîl de ciocârlii”.

Bucură faptul că, prin scrisul său liric și consistent, autoarea volumului caută să îndulcească existența semenilor — a ființelor dragi care se impun prin însușiri intelectuale, sufletești și fizice ademenitoare, dar și să consemneze nume și evenimente remarcabile din viața lor (ne referim la poeziile-dedicații din paginile 52—68).

Placheta „Cad ploile-amintirii...” de Eugenia Manea-Cernei conține poezie autentică ce se distinge prin sinceritatea discursului și eleganța expunerii — calități capabile să producă în firea cititorilor o sărbătoare a sufletului și a intelectului.

ION DORU

Mărțișorul trece hotarele

Pe an ce trece, devine tot mai cunoscută în lume tradiția Mărțișorului, acest mic obiect-bijuterie, prins într-un șnur alb-roșu, care simbolizează reînnoirea timpului, renașterea naturii odată cu sosirea primăverii; dar și al dragostei, al speranței, fiind dăruit, prins la piept, în dreptul inimii, celor dragi, pentru a le aduce noroc, voie bună și belșug în toate, pe tot parcursul anului.

Tradiția Mărțișorului include, în spațiul carpato-dunărean, multiple obiceiuri, datini ce ne vin din moși-strămoși și pe care avem dato-

ria sacră de a le transmite celor ce vor urma după noi.

Un Festival internațional cu genericul „Sărbătoarea primăverii – Mărțișor 2021” s-a desfășurat online, în republica noastră, pe parcursul lunii martie, manifestarea fiind organizată de către Comunitatea moldovenească din regiunea Voronej, Federația Rusă și Centrul culturii ruse din Chișinău. Grație Acordului de înfrățire dintre orașele Cantemir, R. Moldova și Cantemirovca, regiunea Voronej, din 2019, la eveniment au participat și formații artistice din raionul Cantemir.

În acest context, pe scena Casei raionale de cultură „Nicolae Sulac” din Cantemir a fost realizat un colaj muzical video consacrat simbolului Mărțișorului, al Primăverii, care conține un cuvânt de salut, o informație succintă despre simbolul primăverii, Mărțișor, „miezul” peliculei constituindu-l evoluarea fascinantă a orchestrei de muzică populară „Doina Prutului” (conducător și prim-dirijor Veaceslav Bârcă) de la Casa de cultură din Cantemir și a ansamblului de dansuri populare „Mocăncuța” (coregraf – Filimon Dimcea) din satul Cociulia.

ABC-ul artei actorului

Ca să ai avere intelectuală trebuie să rămâi elev toată viața

RADU BELIGAN

La fiecare început de an de studii în clasa de Arta actorului a Școlii de Arte M. Cebotari, mă întreb și-i întreb și pe copii, ce caută ei aici? Ce caut eu? De ce au ales anume Arta actorului?

Sunt frustrați, timizi și dornici de a afla Necunoscutul. Apoi când află că nu-i altceva de făcut decât să fie ei înșiși și să se joace, cum se jucau la grădiniță sau în curte: de-a vecinii; de-a războiul; de-a școala; de-a magazinul ș.a.

Pe parcursul a 15 ani de activitate sporadică cu copiii, am avut rara

superactivi, care își organizează singuri timpul; fug la mișcarea scenică, la canto, la instrument muzical, la istoria teatrului, își găsesc fragmente la vorbirea scenică și propun personaje la Arta actorului.

La lecțiile de Teatru se aduce în clasele de studiu Copilăria. Așa cum suntem în viață. Pe scenă trebuie să fii tu însuși. Vezi cu ochii tăi, ascultă cu urechile tale, gândește cu gândurile tale. Ai înțeles, înseamnă că ai simțit! Eu în situația dată, veridic!

Cine nu poate improviza, cine nu are intuiție și fantezie, cine se leagă de textul autorului? Doar acel care nu a înșușit clasa începătoare. Acționați nu vă prefaceți că acționați, mergeți nu vă prefaceți că mergeți;

AURICA TURCANU,
ACTRIȚĂ, MAESTRU ÎN ARTE,
PROFESOR, ȘCOALA DE
ARTE MARIA CEBOTARI,
MUN. CAHUL

timentul eroului formează un personaj; un caracter pe care trebuie să-l prezint, să-l trăiesc. Nu e ușor!

Copiii mei, bunii și talentații mei copii! Cei din *90 și cei de azi. Frumoși și optimiști, dragi inimii mele.

Îmi pun deseori întrebarea, dacă mă înțeleg ce vreau de la ei? Și mă bucur nespus, când ei, copiii, înțeleg lumea din jurul lor mai profund decât mine.

Îmi place felul lor de a gândi: a celor care citesc mult și scriu caligrafic în caiete vocalele și consoanele, îmbinările de cuvinte și alte exerciții pentru antrenaj și a celor care își fac notițe în telefoane.

Într-o bună zi au desenat copaci: diferiți, cu frunze și fără, cu flori și fructe, pomi fructiferi și copaci exotici; apoi au povestit despre ei de parcă ar fi fost acei copaci.

Frumos... toți copacii au dat roadă și apoi au împărțit-o celor sărmani. Cum să nu te bucuri când cresc așa copii.

Îmi plac copiii din clasa începătoare, când fac improvizații cum pot, cum își închipuie, cum cred ei mai bine. Îmi place să-i admir, când prezintă animale, păsări și obiecte. Fantezia lor nu are margini. Și-mi zic că clasa începătoare în cursurile de actorie nu ar trebuie să se termine vre-o dată nici pentru actorii profesioniști. Fiecare rol este un început, fiecare episod jucat în scenă începe de la o improvizație.

Mă strădui și tind ca în următorii ani de studiu elevii să continue a face

ocazie de a studia împreună cu diferite generații de copii, care la fel ca mine au crescut odată cu progresul omenirii.

Prima promoție *90, ani grei, dar promițători. Copii ascultători, improvizații curioase. Apoi anii 2000—2005 alți ochi curioși și iscoditori, au trecut prin sită până au rămas doar patru elevi. Și acum; 2016—2021,

simți greutatea cuvintelor; cuvântul e necesar doar când nu mai poți să nu-l spui, de aceea primele improvizații sunt fără cuvinte.

A vedea, a auzi, a reacționa, a acționa! Cine însușește lucrul acesta de la începuturi poate deveni actor, cine nu, în zadar frecventează cursurile, rămâne diletant toată viața. Comportamentul meu plus compar-

improvizații, înainte de a mizansce-
na un fragment ori piesă.

Desigur că nu toți vor deveni
actori, se vor ocupa de alte profesii
departe de lumea teatrului, dar ab-
solut toți vor deveni firi creatoare și
creative.

Ruslan Bârlea, un băiat din Co-
tihană, actor la Teatrul Național din
Cluj-Napoca, artist la Opera Națio-
nală Română Cluj-Napoca, a studiat
la Academia de Arte George Enescu
Iași (1996) și Alina Carp, pe atunci
Șider, o copilă cu ochi albaștri,
acum actriță la Teatrul B. P. Hasdeu
din Cahul, absolventă a Academi-
ei de Muzică Teatru și Arte Plastice
(1998), conducător al colectivului
teatral-model Maska de la Palatul de
Cultură N. Botgros din Cahul, pro-
fesoară de Arta teatrală la Școala de
Arte M. Cebotari din Cahul, proas-
păt deținătoare a medaliei Veniamin
Apostol la Gala Uniunii Teatrale din
Moldova, Mihai Milea, absolvent al
AMTAP, facultatea Arta teatrală, Di-
ana Boșcov, actualmente studentă la

AMTAP; Lenuța Botezatu, elevă la
Liceul cu profil teatral din Constanța
ș.a. — iată doar câțiva absolvenți ai
Școlii de Arte M. Cebotari din Ca-
hul.

Apoi alți discipoli: sportivi, mili-
tari, modelieri, programatori, mo-
dele, businessmeni, dar care au pă-
strat în suflete, acel an începător, de la
Școala de Arte și care, când mă în-

tâlnesc cu ei îmi spun, că în viața de
toate zilele și în munca lor folosesc
sistemul Stanislavski și îmbină Arta
trăirii scenice cu trăirea cotidiană; că
îi ajută să comunice și să prețuiască

fiecare cuvânt spus și cântăresc orice
mișcare.

Apoi acești foști copii își aduc co-
pii lor la Școala de Arte M. Cebotari
la Specialitatea Arta Dramatică.

TATIANA BUTNARU, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Florile din grădina Dochiei

Unică în felul ei, poezia Renatei
Verejanu se înscrie, în mod firesc,
în contextul literar al timpului și se
manifestă prin tendința nemijlocită
de a dezvălui o complexitate de stări,
sentimente, neliniști interioare, care
aprofundează un univers existențial
specific, îndeamnă de a contem-
pla toate labirinturile firii umane.
Imaginea înfloririi, a germinației
totalizatoare este încadrată în zona
resorturilor mitice, așa cum se în-
tâmplă în mai multe scrieri poetice,
în special, într-un ciclu de versuri
mai recent, unde cititorul este invi-
tat la o paradă a florilor, care își vor
găsi expresie fie într-o „poiană de lă-
crimioare” sau prin adierile florilor
reci ale ultimii ninsori de primăvară.
Florile se perindă precum o rugă-
ciune peste sentimente și amintiri,

vizează toate labirinturile firii uma-
ne, pentru a se integra în ritmurile
primare ale vieții, exprimă ideea de
jubilație sufletească, similară cu cea
dintr-un text inserat de B. P. Hașdeu
în studiul Botanica poporană româ-
nă, unde sunt reînviată o serie de
credințe populare „despre locuința
zânelor” în lumea florilor. Orizontul
floral și atmosfera inițiatică introduc
cititorul într-o zonă a misterelor și a
resorturilor mitice dintr-o perspec-
tivă participativă, ne orientează spre
o realitate primordială aflată în legă-
tură cu cosmosul divin, așa cum ne
sugerează exegetul: „Ană Buziana, /
Stană Ogresțeană, / Zână Magdalină,
/ Floare din grădină, / Iană Samziană
/ Chită Semelchită / Rujă Rujalină, /
Doamna Florilor, / Stăpâna Grădini-
lor / Și a zânelor / Satalina cea cu dar

plină, / Avramească — creștinească /
Doamnă aleasă...” [1, p. 431].

Plantele-zâne enumerate mai sus
au niște funcții mitice bine indivi-
dualizate și pot fi comparate cu niște
zeități feminine din „raiul Dochiei”,
având legătură cu pământul, vegetația,
apele, văzduhul. Ele derivă din codul
generic al zeiței-mame și se manifes-
tă drept niște „ființe de lumină”, cu o
disponibilitate aparte față de Ilie Co-
ciașul, tălmăcit în sensul de „Zeul de
soare”, „conducător la Carul soarelui
peste bolta cerului” [1, p. 431].

În poezia R. Verejanu vibrează
aceleși sentimente de jubilație sufle-
tească atunci când eroul liric se va
referi la toposurile naturale, acestea
fiind transfigurate cu nuanța de sim-
boluri mitice, pentru a aprofunda
 imaginea „vegetalului cosmogonic,”

exprimată într-o accepție germinativă fundamentală. Autoarea este obsedată de „ideea crinilor în floare”, livada cu cireși, mugurii de salcie, toate acestea fiind raportate „unei stări primare geomorfe a vieții pe pământ reprezentată prin asocierea vegetalului” [2, p. 55]. Nemijlocit, survine un imbold de revelație sufletească, încât eroul liric, dorește să îmbrățișeze antrajul selenar al cosmosului pentru a ajunge la o înțelegere universală a fenomenelor din natură.

În suflet soarele răsare

Cu dorul dat de Dumnezeu.

(Aleea crinilor în floare)

Dorul „dat de Dumnezeu” „vălură des ca o iarbă”, vorba lui Grigore Vieru, intră în cadrul unei anumite individualizări artistice datorită căruia autoarea își profilează portretul etic și sensibilitatea sufletească, orientată spre o celebrare a înfloririi totalizatoare, dar și căldura unui suflet însetat de candori. Înțelesurile inițiale, pierzându-și semnificația lor concretă, se suprapun unei transfigurări simbolice de adâncime, iar „materia” devine „cutremurată de fiori germinativi” [3, p. 22]. De atâta trăire și răvășire sufletească, până și simbolicul vagon dintr-o călătorie la zilele „Nichita Stănescu” în trenul Chișinău — București și București — Chișinău devine „verde-verde” și surăde în „destinul unui univers”, recreat după anumite modele arhetipale. Conceput drept „emblemă a salvării, a luminii spirituale” [4, p. 72], verdele la R. Verejanu semnifică modalitatea de integrare într-o lume bipolară, contradictorie prin esență, marcată de niște stări existențiale de alternativă. Vagonul verde transcende „timpul plin de rod, de arome al văzduhului” și este orientat spre o viziune atemporală, adică spre eternitate. La fel ca și dorul de țară, trenul este „lung, lung”.

„Atât de lung încât își are începutul la Chișinău

și ultimul vagon la Bucureștii”.

(Acest tren București–Chișinău)

Dorul se strecoară subtil ca un fir de busuioc „la frontiera dintre ieri și azi”, văzută de „pe treptele înalte a bisericii din sat” și se menține prin „șoaptele de iarbă” și „visul de tran-

dafiri”, pe care poeta îi oferă discret „în noaptea plină de întuneric și lumină”. Ideea de întregire estetică are loc prin prisma unor categorii simbolice depozitate de alura lor sacrală, dar alimentate de o irezistibilă sete de viață, de primenire spirituală.

În această ordine de idei, mai semnalăm și o realitate discordantă, ori, cum îi zice R. Verejanu „tristețe la frontieră”, pe care o dezaproba printr-un sentiment de incertitudine melancolică de „poet rebel”. Deschiderea către problematica socială este orientată pentru a dezvălui o dramă existențială marcată de grave contradicții interioare. De astă dată, vocabula poetică devine nepărtinitoare, ca un „răcnet adăpostit în floare”, atunci când autoarea vine să ne vorbească de niște realități durute, paradoxale prin însăși esența lor:

Aș vrea să declar să audă

și această frontieră

Ce neam frumos am fi fără hotar,

Altfel, suntem o simplă scrumieră

În care toți își lasă fumul de țigară.

(Ce aveți de declarat)

Imaginile florale sunt intercalate între conexiunile și relațiile stabilite în sfera cunoașterii artistice, unde este prefigurată o stare poetică arbitrară, schimbând înțelesurile inițiale și înlocuind nuanțele printr-o viziune poetică demnă de o sobrietate interioară deosebită, „aud cum cântă-n mine crizantema...” Odată ce crizantema este floarea regală a toamnei,

dar și a unei interminabile primăveri sufletești, ea transpare drept parte integrantă a ființei sale artistice, se manifestă printr-o sintetizare poetică de viziuni, unde în plan simbolic-metaforic are loc suprapunerea lor dialectică. Fidelă crezului său scriitoricesc, R. Verejanu rămâne și în continuare în preajma „crizantemei” ce-i poartă norocul în dezvăluirea unui univers existențial de maximă efervescență lăuntrică. În același timp, mai întrevădem disponibilitatea sufletească a poetei și fața de celelalte „zâne-flori” pogorâte din „raiul Dochiei, atunci „când în floare dă amiaza”, fapt ce-i aprofundează sensibilitatea poetică, exprimă un bilanț artistic și emoțional, orientând cititorul „spre veșnică rotire a meditației în sfera „stării poeziei” [5, p. 215].

Referințe bibliografice:

1. Vezi: *Botanica populară română de Simion Mărgiucă; De însemnătatea Botanicii românești*, în Familia, din Pesta, 1874, vol. 43-49. Recenziune. În: B. P. Hașdeu, Scrieri, v. 5, Chișinău, Întreprinderea Editorial-Poli-grafică Știința, 2011.
2. A. Russu. *15 iunie Mihai Eminescu*. Buletin. Serie nouă. 2005, nr. 2.
3. Vezi: L. Blaga. *Poezii*, Galați. Editura Porto-Franco, 1989.
4. G. Drăgan. *Poetica eminesciană*. Iași, Editura Junimea, 1989.
5. Gh. Ciompec. *Motivul creației în literatura română*. București, Editura Minerva, 1978.

Dumitru Păsar la 70 de ani

ACROSTICH

Dorurile toate se-adună-n poezie
Undele ei profund ne calmează
Munții albaștri ai filosofiei
Intuiția-i i-o însăilează.
Toate împlinirile s-au făcut o zi:
Rubicoanele zări, parcă mai grațioase,
Unde s-ar opri? Până unde ar grăbi
Pornirile sacre, ambițioase?
Astrul înalt, cu spirit de arhanghel,
Se-adună în pixul trudit, dar vioi:
Are o misiune: în trohei și în iambi
Tânăr să picteze lumea lui color

Lidia GROSU, scriitoare

ACROSTIH

(*Pentru Dumitru cel Păsat*)
 „De ce?” întrebarea dintâi s-a fost zis?
 Unde-i răspunsul? În cel măr interzis?
 Mișcă-se aștrii pe orbite cum vor?
 I-ndreaptă o mână de zeu incolor?
 Totul pornește dintr-un punct ca de ac –
 Răspunse poetul cu gând ca din arc.
 Urme de linii ca de fulger pe cer
 Puse temeiuri de ieșiri din mister...
 Ai care-n mare, care-n mult, care-n des
 Străluciri de viață-au văzut și acces
 Ași de cuget au fost, ghizi ne sunt ei mereu-n
 Tăriile cerești și-n al vieții traseu.

Manole NEAGU, scriitor

ÎN SCLAVIA DULCE

Lui Dumitru Păsat

În sclavia dulce
a cuvântului-nimb,
cu respirația avidă
a sângelui-n risipă,
absorb din corola-i
lumina să mi-o ning
măcar cu-o rază sumbră
în a beznei clipă.

Pe zăpada sorții,
răzbind către adevăr,
lăsându-mi o avere
de febrile gânduri,
către a mea sortită
parcelă de cer,
în poemul vieții trec,
surprins printre rânduri.

Pregătesc ofrandă
spre un lung exod –
sufletu-mi ostatic
impregnat cu patimi,
eliberându-mi Eul
de trupul antipod,
cuvântu-îndrumător invoc
înspre sfințite datini.

În sclavia dulce
a cuvântului-nimb,
țin să-i beau lumina
ca apoi s-o ning...

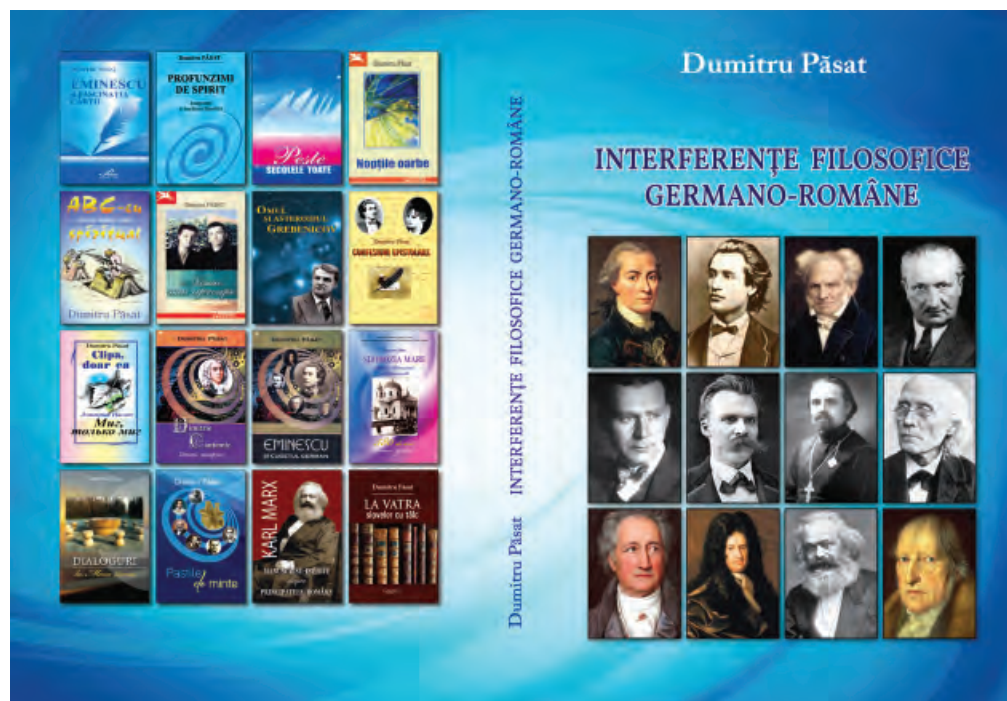
Alexandru DOGA,
scriitor

* * *

**Am și eu o rugă către
Domnul pentru omagiat:**

Eu știu: Păsat e numai jar
Și ruga mea e, Doamne,
Să-I lași mereu ca un stejar
Îmbrățișat de... doamne.

Titus STIRBU, scriitor

Aristocrat al spiritului

Sarcina scriitorului filosof constă în a familiariza spiritele cu cuceririle marilor gânditori și de a juca rolul de mijlocitor între teoriile construite și felurile interese practice care preocupă societatea noastră.

TITU MAIORESCU

Cărturar și intelectual de elită (savanți, profesori, scriitori, jurnaliști etc. i se adresează cu apelativul Maestre), domnul Dumitru Păsat îndrăznește să vină cu analize și afirmații de natură să provoace chiar și rezistențe filosofice în regulă. Interesul filosofic al acestui brav oștean al gândirii nu este deloc unilateralizat. În creația sa, dânsul ne cheamă, într-un fel sau altul, să răzgândim ceea ce părea că nu mai are nevoie de a fi gândit și că totul merge de la sine. Este un apărător ardent al valorilor și principiilor filosofice, dătător de stil și de măsură, nelipsit de idei originale. Dumitru Păsat este idealist, întrucât pentru dumnealui ideea, adică creația spiritului nostru, e singura care ne poate spune ceva, conștiința umană înfățișându-se ca o sferă a cărei rază este infinită. D. Păsat se prezintă de fiecare dată cu adevăruri izvorâte dintr-o pătrunzătoare analiză a minții și a sufletului omenesc.

Parafrazându-l pe Titu Maiorescu, putem lesne afirma că dl Păsat este un Aristocrat al spiritului, un Spiritus rector, care poartă pecetea vizibilă a filosofiei, e un fluviu cu apă vie al gândului uman. Drept exemplu ne stau cărțile: *Profunzimi de spirit*, *Interpretări literare și deschideri filosofice*; *Dimitrie Cantemir: tentații metafizice*; *Eminescu și cugetul german*; *Dialoguri la masa tăcerii*; *Pastile de minte*; *La vatra slovelor cu tâlc*; *Interferențe filosofice germano-române*.

E un model de salahor intelectual, un om de cultură lucid, cu o rară modestie încărcată de noblete, e scriitorul filosof, unic în felul său, ale cărui lucrări se caracterizează prin claritate și rigoare științifică,

prin căldura și omenia care emană din ele.

Prin tot ce face, dl Păsat aduce servicii prețioase mișcării filosofice din Basarabia (și nu numai), apărând permanent valorile și principiile filosofice, strădanie de mare folos pentru luminarea minții omenesti. Dumitru Păsat este un academician dar, regretabil, fără titlul/portofoliul meritat pe bune.

Eugenia BOGATU,
doctor habilitat în filosofie

Un Ceahlău al gândirii basarabene

Personalitate binecunoscută în viața intelectuală a republicii, Dumitru Păsat și-a adus aportul la valorificarea patrimoniului nostru spiritual prin formularea de axiome, postulate teoretice, principii estetice în domeniul filosofiei, prin sintetizarea experienței milenare a gândirii omenesti. Dovadă incontestabilă a contribuției Domniei Sale în cercetarea experienței creatoare a universului uman o constituie întreaga-i creație de până acum marcată de profunzime și spirit creator unde, sub o formă sau alta, sunt esențializate anumite dimensiuni gnoseologice ale cunoașterii umane, în același timp fiind concretizate niște pledoarii pentru omenie, spiritualitate, revigorare sufletească. Cu alte cuvinte, se face o retrospectivă analitică a itinerarului spiritual traversat de omenire, de la „memorie la istorie”, iar de aici autorul purcede spre contemplarea launtrică a unor rosturi esențiale multiple, dezvăluie valorile general-umane ale poporului, constituite de secole și perpetuate prin timpuri și generații. Metaforic vorbind, D. Păsat parcurge cu demnitate „munții albaștri ai filosofiei”, pentru a se menține în exigențele spirituale ale contemporaneității, a promova valori și semnificații din arsenalul gândirii naționale și universale.

Sfera preocupărilor de cercetare este vastă și se manifestă în dependență de problematica abordată,

pornind de la anumite postulate teoretice sau interpretări critice cu caracter generalizator, cu deschidere spre recuperarea unor valori estetice fundamentale ale universului uman. Este vorba despre niște orizonturi și dimensiuni ale cunoașterii condensate în bagajul intelectual al omenirii, într-o sferă complexă de noțiuni, meditații, principii de interpretare la nivelul unor exigențe filosofice. Discursurile și opiniile expuse, în această ordine de idei, capătă semnificația de integrare într-o lume a misterelelor, a resorturilor mitice, dar în același timp este evidențiată și valoarea lor formativă, de modelare a personalității umane la dl Păsat în conformitate cu un ideal estetic, spiritual și filosofic amplu preconizat.

Conotația creștină a sensurilor lărgeste și aprofundează dimensiunile cunoașterii printr-un joc al spiritului însoțit de contrastele izbitoare ale unor situații existențiale de limită, unde legătura dintre om și univers se prefigurează dintr-o perspectivă astrală, absolută, desăvârșită.

Confesiunile domnului Dumitru Păsat se manifestă prin niște calități în incursiunile sale filosofice notorii, autorul dând dovadă de argumentare științifică, sensibilitate și discernământ. Invitația în lumea lecturilor filosofice indică un proces de devenire spirituală, dar și alese virtuți de scriitor și filosof, de analist inspirat într-un univers existențial specific, cu orientare spre un spectru de probleme marcate de optimism și dragoste de viață, credință în Dumnezeu, acestea fiind trecute prin filiera erudiției sale intelectuale, a vocației și dorinței supreme de a atinge dimensiunile adevărului. Diapazonul empiric al cunoașterii umane este fără limită și capătă semnificația de „sărbătoare spirituală” a cugetului uman, sărbătoare care în permanență se dovedește a fi în preajma noastră, este sinteza unor îndelungi eforturi creatoare pe tărâmul unor ample preocupări de cercetare în contextul resorturilor filosofice. Dumitru Păsat, în fine, este un Ceahlău al gândirii basarabene.

Tatiana BUTNARU,
doctor în filologie

Adeveritor ale valorilor în timp

Pentru septuagenarul Dumitru Pasat lectura, ca exercițiu de gândire filosofică, reprezintă unul dintre mai puțin atestatele tipuri de lectură inventariate de către exegeții domeniului și este profesată de oamenii cu harul meditației filosofice. Este, prin excelență, o lectură interpretativă, o abordare hermeneutică a textelor, care realizează legătura între codul auctorial și receptorul tentat să-și aproprieze sensurile mesajului codificat de scriitor. Cititorul devine, astfel, una cu mesajul promovat prin codul textului, pe care îl descifrează, îl reconstruiește și îl dezvoltă. Astfel se naște, de fapt, opera literară și cea filosofică, căci ceea ce vine către cititor este doar un obiect material spiritualizat (cartea), pe care doar un cititor format îl poate dematerializa recreându-l afectiv, imaginativ și meditativ. Opera recreată de cititor nu mai este însă exact ceea ce a produs autorul, ci o simbioză a valorii imanente a acesteia și a valorii *in actu* – a valorii adăugate sau a valorii cititorului care se produce în procesul receptării.

Dumitru Pasat este unul dintre cititorii înzestrați cu har hermeneutic – cu capacitatea de a realiza prin lectură o nouă valoare, manifestă atât în propria înțelegere a fenomenului cultural, cât și în dezvoltarea lui. Domeniile care-l preocupă ca lector-subiect al culturii sunt desemnate de limba română ca patrie a sufletului românesc, cunoașterea filosofică a lumii și a sinelui, relația individ-divinitate, creația populară orală ca demers pentru existența noastră spirituală, și, desigur, figuri de scriitori și opere semnificative sufletului românesc, întâi de toate acelea care marchează condiția de a fi a basarabeanului care-și construiește patria prin dăinuire înverșunată în istorie.

În viziunea lui D. Pasat lectura este și o realizare în timp a eului spiritual, cartea citită provocându-l la adeverirea istoriei, la manifestarea

capacității de adeveritor al valorilor în timp (M. Heidegger) prin reconstituirea apropiată a imaginilor, evenimentelor, ideilor, stărilor de spirit ale timpului de creare a operei, toate codificate în textul cărții, face ca valorile imanente ale operei să existe ca atare. Or, cititorul singur este cel care dă existență reală, prin propria existență de cititor – prin perpetuarea experienței estetice, artistice și filosofice – mesajului creat de autor.

D. Pasat excelează în interpretarea relației carte-cititor până la acordarea acesteia a unei semnificații de totalitate, aureolate de harul divin, în care Femeia (principiul Fertilității și al Dragostei), Florile (principiul Naturii și al Frumosului etern) și Cartea (principiul Adevrului dobândit continuu prin lectură) realizează o trinitate dătătoare de sens vieții umane sub semnul iubirii. Căci anume faptul de a fi construit continuu conferă Adevrului cărții/ Adevrului lecturii valoare eternă, universală, omniprezentă. Cartea și lectura se identifică într-o realitate creată de autor și recreată de cititor.

„Cartea este realitatea cea mai pașnică”, scrie autorul, prin aceasta trebuind să înțelegem cartea nu atât ca obiect material având un caracter pașnic cât, mai ales, procesul de lectură a cărții, caracterul ei de realitate, o realitate care este continuu construită de către cititor prin imaginație, gândire și simțire – realitatea metafizică. Astfel, citind, nu realizăm doar unul din rolurile comunicării umane, ci producem existența metafizică, ne realizăm ca ființe spirituale. Cartea încetează de a mai fi un simplu obiect cultural, o descriere, narare, oglindire a realității fizice, un act de comunicare interumană, deși aceste roluri ale cărții nu dispar; cartea devine o provocare pentru construirea și reconstruirea prin autoreflexie (I. Kant) a unei alte realități a realității metafizice, care-l definește pe om ca ființă umană. Or, cartea nu este un lucru immanent, ea devine o valoare, devenirea fiind realizată de chiar actul lecturii, și adevrul în opera de artă, conform lui M. Heidegger, nu este, ci devine, el

fiind construit prin lectură, cititorul reprezentându-l pe autor și reprezentându-se pe sine deopotrivă ca subiecți ai creației umane.

În sensul preocupat, creația se identifică cu ființarea în metafizic, adică în adevăr, adevărul reprezentând atât realitatea fizică, ca atitudine umană, cât și realitatea metafizică, ca existență construită uman. Omul, de fapt, creează nu lucruri noi, inexistente până la actul creației; omul creează atitudini, prin care fie că remodelează spațiul material, fie că se realizează în metafizic, în spiritual. Astfel omul reprezintă el însuși o atitudine în raport cu lucrurile imanente sau construite, un act permanent de creație. Și această creație se produce preponderent prin lectură. Explorarea lecturii și a cărții se identifică, astfel, cu explorarea omului ca ființă spirituală.

Acest fel de cercetare a lecturii nu este nou, interpretarea lecturii ca act de creație fiind sugerată încă de Poetica lui Aristotel, J. Mukarovsky (sec. XX), avansând chiar cititorul la rangul de al doilea subiect creator al operei literare. Însă pentru spațiul basarabean, mitizat de doctrina reflectării în creație și lectură, exercițiul lui D. Pasat constituie un act de construire, atât datorită hermeneuticii care este o activitate creatoare prin definiție, cât și, mai ales, datorită contribuției pe care o realizează la formarea mentalității libertății ființei umane, concept ce se instalează tot mai mult în actualitate și potrivit căruia omul este/devine liber prin actul creației propriului eu.

Lectura cărților constituie o activitate de creație a ființei umane. De aceea imperativul patetic al autorului de a iubi cărțile vine firesc către mintea și sufletul omului contemporan, autorul însuși reprezentând un model de om spiritualizat prin lectură, pentru care lectura nu te face un „om de bibliotecă”, ci te creează continuu ca ființă umană într-un spațiu spiritualizat de cel mai important lucru creat de om – Cartea.

Vlad PÂSLARU, dr. hab. în pedagogie, prof. univ., scriitor

Distins și polivalent creator

Nici nu-ți dai seama care dintre multiplele și variatele sale preocupări lasă o impresie mai puternică asupra celor care-l știu sau, cel puțin, îi citesc articolele și cărțile. A vorbi, fie și sumar, despre Dumitru Păsat înseamnă a avea ceva de zis despre umanismul unui umanist prin excelență, a cărui onestitate intelectuală îi guvernează pilduitor laborioasa-i activitate de filolog, istoric și critic literar, filosof, poet și eseist și, nu în ultimul rând, de eminescolog și vulcănescolog.

Cunoscându-l de ceva ani, lecturându-i cu regularitate opera, m-am convins că austeritatea și probitatea alcătuiesc, pentru Mitică Păsat, fondul pe care se dezvoltă înclinația generoasă de a împărți și altora fructul trudei minții în ceea ce poate fi mai curat și mai dezinteresat – respectul demnității umane.

Inspirat și împătimit condeier, simplu și clar, om de admirabilă noblețe și integritate morală, Dumitru Păsat ne dezvăluie în scrierile sale (unele semnate cu pseudonime) sensibilitatea, frământările, preocupările și pasiunile ce-l definesc, al căror efect magic este resimțit de cele mai sensibile suflete.

„Filolog prin formație, dar filosof prin vocație” (Vasile Țapoc), distins și polivalent creator, Mitică Păsat este copia în oglindă a scrierilor sale, lucrări care atestă firescul unei compoziții savante. [...] Este primul care a readus în Republica Moldova, începând cu anii 1992-1993, concepțiile filosofice și literare ale gânditorului român Mircea Vulcănescu.

Spirit enciclopedic, Dumitru Păsat nu păstrează pentru sine comoara de cunoștințe acumulate, ci o risipește cu dărnicie semenilor săi în discuții particulare, în paginile publicațiilor sau la radio.

Mulți dintre noi, colegii de breaslă scriitoricească, îl numim, cu bunăvoință meritată, Kant al Basarabiei, iar fiul meu Andrei, profesor, doctor în istorie, care-l cunoaște pe

omagiât de pe băncile școlare, a specificat: „Oriunde ar fi nea Mitică Păsat, numaidecât, figurativ, e prezent și Immanuel Kant...”, precum și alte mari somități ale culturii naționale și universale.

Ajuns la frumoasa vârstă a împlinirilor, acest entuziast și laborios truditor pentru lumină și adevăr, pentru îmbogățirea spirituală a neamului său, fără titluri și funcții academice, dar pe care le merită pe drept, a devenit un „Făclier al spiritului” pentru generațiile viitoare.

Victor PROHIN, scriitor

Dumitru Păsat se înscrie printre neosteniții cercetători care nu-și precupețesc nici forțele, nici timpul ce le este destinat într-o proprie afirmare – caută căile cele mai credibile pentru a scoate în lumină orice fapt sugestiv, orice detaliu elocvent prin care am vedea-o noi, cei din azi, întreaga fire a celui pre nume mirean Mihai Eminescu, încercând prin propria-i viață, prin propria-i trudă să-l readucă în realitatea sfidătoare, zisă Prezent – pe Profetul neamului nostru, căruia i-a dedicat volumele *Eminescu și fascinația cărții*; *Eminescu și cugetul german*; *Confesiuni epistolare: M. Eminescu – V. Micle*

Claudia PARTOLE, scriitoare

Figură emblematică a intelectualității basarabene

Om de a admirabilă noblețe și integritate morală, simplu și clar, inspirat și împătimit condeier, Dumitru Păsat ne dezvăluie în materialele sale frământările, preocupările, sensibilitatea și pasiunile ce-l definesc. Pledează totdeauna pentru renovare și respectul demnității umane, respingând atitudinile retrograde.

Articolele (circa o mie de unități bibliografice) și cele 19 cărți ale sale fac dovada unei minți pătrunzătoare și a unui suflet ce vibrează de dragoste pentru tot ce este Om.

Efectul lor magic este resimțit de cele mai sensibile suflete, circa o mie de unități bibliografice.

Scrisul dumnealui beneficiază de o agerime și un farmec proprii doar individului capabil să împărtășească altora gânduri ispititoare, venite din varii lecturi și din exercitarea acelei aptitudini, care este într-o totul de interesată la el, de a observa lumea și tot ce-l înconjoară ca un bun psiholog. Iubește natura și vietățile pământului. Conversațiile cu dl Păsat pot atinge multiple și diverse domenii, dovadă ne stau și materialele publicate. Te cucerește de la prima discuție, știe să convingă prin justitatea opțiunilor sale, te frapază prin pasiunea cu care-și trăiește ideile, punând de fiecare dată atâta vibrație personală, încât îți face impresia că s-au plămădit și trăit îndelung într-însul. Înfățișându-le, le și argumentează tot atunci. Eferescența sa spirituală, lucru pe care-l știu toți acei care-l cunosc, îi face, nici vorbă, prezența captivantă. Observi îndată simplitatea, dar și superioritatea neafectată a celui rafinat prin contact cu un mediu civilizat și educația aleasă. Articolele, cât și comportamentul său de zi cu zi, ni-l prezintă ca pe o fire meditativă, predispusă la dulci reverii melancolice, care știe să-și țină neliniștea interioară ascunsă undeva departe, sub o mască a jovialității de circumstanță. Posedă un spirit de sacrificiu personal, dând riposta unei existențe precare. E un romantic zăbovind prin secole, e omul de omenie care știe a topi distanțele. Parafrazându-l pe Nicolae Iorga, am putea afirma că Dumitru Păsat a rămas tânăr și la vârsta când a îmbrăcat „zdrențele înțelepciunii” (V. Conta), mereu cu sufletul în floare, lucru confirmat și de anii la care a ajuns omagiatul.

Așadar, dl Păsat, Om generos și cultivat, dotat cu o rară putere de înțelepciune, a ajuns la vârsta bărbăției și mai are atâtea de spus. Fără să uite vreodată de alții, nu-i place să se vorbească de sine. Cartea i-a devenit o statornică iubire, el însuși, fiind un ales al Muzei Cărții. Muncește conștient și dezinteresat, o dezinteresare pe care mulți o socotesc un fel de

prostie. Să înțelegem corect lucrurile, căci a fi astăzi om până la naivitate copilărească nu e chiar atât de ușor, este, în schimb, atât de rar întâlnit. Mai e pe deasupra un om extraordinar de corect „cu oamenii care mai sunt oameni”. Nu tolerează „pigmeii” și „fariseii” de tot soiul. Zicea într-un interviu pictorul Andrei Mudrea că ar trebui să ne doară inima pentru oamenii „care-și trăiesc viața lăsând în urma lor, doar omenie, dragoste, frumusețe, armonie”, unul dintre ei fiind Dumitru Păsat, intelectualul care duce o viață onorabilă și inteligentă, păstrându-și intactă enigma vieții sale personale. Mai e, am concluziona, și o figură emblematică a intelectualității din Basarabia.

Olesea Bobotrîn, șef serviciu,
Centrul Academic Internațional
Eminescu

Exegi monumentum!

Retras din fire, harnic și prodigios, furișat prin viață, ca să nu fie luat în seamă de nimeni, vorba lui Ion Agârbiceanu, Dumitru Păsat sapă neîncetat și de multă vreme în mina sa spirituală, una destul de bogată, din care el scoate la iveală zăcămintele ce produc rarissime bucurii pentru o lume întreagă. Și, ca un aristocrat sadea, nu pretinde să i se dea nimic în schimb.

Știind cât de voluminoasă e creația lui – până la momentul actual a semnat zeci și sute de eseuri despre cele mai luminate minți filosofico-literare ale spiritualității românești și universale, adesea mă gândesc: pentru o asemenea muncă enormă de creație pe timpul sovieticilor acest mare cărturar ar fi primit onorarii atât de mari, încât ar fi demult om bogat, însă, deși face parte organică din elita culturii naționale, iar consătenii lui, din Slobozia Mare, Cahul, îl consideră un vrednic fiu al lor, alături de marele matematician Eugeniu Grebenicov, el rămâne sărac ca și aproape toată această elită. În Moldova nu se pune problema unei atenții deosebite față de condiția materială a reprezentanților culturii și literatu-

rii, aici se toacă sume de milioane de lei pentru parvenii politici, pentru campaniile electorale sterile ș.a.

Același Ion Agârbiceanu a fost înșeninat de o metaforă luminoasă când s-a gândit să-i caracterizeze pe entuziaști ca Dumitru Păsat, în culegerea sa de eseuri – *Meditații în septembrie*: „Suntem noi muritorii ca albinele care culeg mierea din florile câmpului. Zburăm de la o valoare omenească la alta, îi apreciem sumarul calitățile, ne îmbogățim cunoștințele poposind lângă lucrările uneia sau alteia, dar nu ne dăm seama de prețul lor întreg câtă vreme sunt în viață. Ca și albină: când nu-și mai află floarea preferată, fiindcă s-a scuturat sau a ars-o bruma, atunci numai îi simte lipsa și zborul ei e în pustiu”.

Ion Agârbiceanu a publicat acest eseu în 1940, în revista *Transilvania* dedicat lui Nicolae Drăgan, fost președinte al Secțiunii literar-filologice a *Astrei*. Însă el parcă le-ar fi spus astăzi, despre prietenul nostru, scriitorul Dumitru Păsat. Acesta este însetatul de frumos, care mai mult ca alții, poposind lângă lucrările unuia sau altuia, le culege și adună una lângă alta pentru a îmbogăți cunoștințele unui popor întreg.

Dumitru Păsat face parte din cohorta „pașoptiștilor” secolului al XX-lea.

Dacă vă interesează de unde și cum a pornit, subliniem că anume de la „Făclia” a început. Această redacție l-a descoperit și promovat, acum 40 de ani. Avem tot temeiul să-l considerăm de-al casei.

De atunci încoace condeiul lui inspirat nu s-a mai oprit din scris. Treptat, grație unei mari ambiții, el a devenit autorul cel mai solicitat, mai dorit și mai așteptat la multe publicații periodice, la ziare și reviste.

El a fost onorat și premiat alături de cei mai distinși confrăți ai săi de condei. Filosofii din Republica Moldova l-au primit în rândurile organizației lor, ziariștii – la fel, bibliofilii îl consideră cel mai de seamă reprezentant al lor, iar bibliografii se mândresc cu acest coleg, alături de care mai sunt alături și azi. Cele 19 cărți i-au ieșit de sub tipar una după alta. Unele l-au prezentat și ca poet

de factură postmodernistă, foarte inspirat, versurile lui te impresionează prin profunzime și cunoașterea adâncă a vieții. Angajările lui la lucru în unele instituții de învățământ sau de cultură sunt flotante: cel mai sigur loc al său de muncă, repetăm, sunt bibliotecile, lângă rafturile lor pline de cărți pe Păsat îl găsești zi și noapte. Cea mai mare datorie a sa e să răscolească zăcămintele de aur depozitate în ele. Aceste mărgăritare el le pune generos, la dispoziția noastră, le asigură cu harul său strălucirea ce ne fascinează și ne încurajează la lucruri nobile, dorind să fim ca el.

Și dacă matematicianul Grebenicov, înmormântat la Cahul, recunoscut ca valoare în rândul celor mai renumiți savanți, a atins acel grad de popularitate și recunoștință științifică, încât unui corp ceresc i s-a conferit numele lui, apoi pe bolta cerului de acasă, de la Chișinău și Slobozia Mare, strălucește un astru ceresc viu, Dumitru Păsat. Și prin aceasta, considerăm, cărturarul, filosoful, scriitorul, poetul, publicistul, omul de cultură, la fel ca și străbunii săi latini, ar putea exclama: Exegi monumentum! (cum zicea Horațiu). Adică, în calitatea sa de om de creație, Domnia Sa, probabil, până la această viață, ar putea crede deja că și-a înălțat un monument, unul spiritual.

Tudor RUSU, ziarist

Înnobilarea sinelui

Dintru început, am frământat tentația să ne intitulăm medalionul cu genericul *O viață printre cărți*, destul de sugestiv, de altminteri, dar și cu cel de Făclier al cuvântului, chiar dacă este formularea unui alt condeier. Am renunțat, întrucât ni s-au părut parțial acoperitoare, relevante, mai puțin încăpătoare pentru esența pe care ne dorim s-o dezvăluim. Așa că...am în-cropit un titlu să fie mai al nostru.

Dumitru Păsat a înțeles, în subconștientul său, să-și înobileze numele prin scris. Și a scris. Din adolescență. Și-a programat scrisul în calitate de condiție a existenței

sale. Și a perseverat și a reușit. I-au găzduit articolele, recenzile, eseurile, mai apoi și versurile zeci de publicații. Mai apoi și cărțile, suficiente, încât numele-i să asigure radierea de noblețe. Nu este o acumulare prin hazardul întâmplării fericite. Unica întâmplare fericită unsă asupra frunții sale este harul în măsura în care a găsit de cuviință Spiritul Suprem. Partea definitorie a devenirii scriitoricești o constituie munca, adeseori de istov și fără istov, decenii la rând. Și-a propus să cunoască fenomenele și lucrurile existenței umane dincolo de perindarea epică a lor, și-a propus să pătrundă în mișcarea esențelor spirituale active între efect și cauză, între cauză și efect. În mare – făcând ucenicie la marii bărbați ai înțelepciunii ante-post Christos: Leucip și Democrit, Marc Aureliu, Petrarca, la Schopenhauer, Schelling, Kant, Hegel, și la cei mai de aproape de noi: Eminescu, Iorga, Vulcănescu, Noica, C. Rădulescu-Motru, Eliade, dar și la cei de tot aproape de noi: Grebenicov, care i-a continuat pe antecesorii săi în ideea de fuzionare și condiționare reciprocă a căilor terestre cu cele stelare și a celor stelare cu cele terestre în imaginația cosmică umană. Și în mic – făcând ucenicie la pragul părintesc sloboziamărean, în apa gânditor ondulată a Beleului, la cumsecădenia filosofică și ortodoxă a oamenilor simpli, perpetuatori de veșnicie cu iz de țărână strămoșească, dacă e să ne sprijinim pe cunoscutul raționament blagian.

Prodigiozitatea sa, ca orizont de cuprindere temporală, este de-a dreptul de invidiat. Dovadă stă numărul impresionant de publicații de la 1968 încoace. Modelările mobilizării intelectuale pe care le produce Sinele sunt de o sensibilitate și flexibilitate autentică și potrivite cu caracterul subiectului abordat. Pentru că nu e deloc simplu și lesne să te înțreții cu un Decartes sau cu un Kant, sau cu un Eminescu al nostru, cu o Carmen Sylva, sau cu Noica și, concomitent, să admiri și să diseci versul celui tare în patriotism și folclor cum este Ștefan Sofronovici (purtând povara omeniei – vorba lui Mitică), sau vocabula C. Partole (născută pentru

a fi cuvânt – iarăși vorba lui Mitică), sau să adopți plecăciunea adâncă în omagiu și venerare pentru primul dascăl, pentru cei de-o fire.

Acesta este Dumitru Păsat cel permanent receptiv la înțelepciune, frumos, la vibrațiile țărânei, la însemnele și tentațiile cuvântului...

Or, pentru a lăsa loc unei eventuale pledoarii participative de din afară, voim să încheiem aforistic: Fiecare cu zidirea sa.

Manole NEAGU, scriitor

Om de o admirabilă noblețe și integritate morală, simplu și clar, inspirat și împătimit condeier, Dumitru Păsat ne dezvăluie în materialele sale (unele semnate cu pseudonime) frământările, preocupările, sensibilitatea și pasiunile ce-l definesc. Pledează totdeauna pentru renovare și respectul demnității umane, respingând atitudinile retrograde.

Articolele și cele 19 cărți ale sale fac dovada unei minți pătrunzătoare și a unui suflet ce vibrează de dragoste pentru tot ce este Om. Efectul lor magic este resimțit de cele mai sensibile suflete.

Scrisul dumnealui beneficiază de o agerime și un farmec proprii doar individului capabil să împărtășească altora gânduri ispititoare, venite din variate lecturi și din exercitarea acelei aptitudini, care este într-un tot dezinteresată la el, de a observa lumea și tot ce-l înconjoară ca un bun psiholog. Iubește natura și vietățile pământului. Conversațiile cu dl Păsat pot atinge multiple și diverse domenii, dovadă ne stau și materialele publicate. Te cucerește de la prima discuție, știe să convingă prin justitatea opțiunilor sale, te frapează prin pasiunea cu care-și trăiește ideile, punând de fiecare dată atâta vibrație personală, încât îți face impresia că s-au plămădit și trăit îndelung într-însul. Înfățișându-le, le și argumentează tot atunci. Efervescența sa spirituală, lucru pe care-l știu toți acei care-l cunosc, îi face, nici vorbă, prezența captivantă. Observi îndată simplitatea, dar și superioritatea

neafectată a celui rafinat prin contact cu un mediu civilizat și educația aleasă. Atât articolele cât și comportamentul său de zi cu zi ni-l prezintă ca pe o fire meditativă, predispusă la dulci reverii melancolice, care știe să-și țină neliiniștea interioară ascunsă undeva departe, sub o mască a jovialității de circumstanță. Puținele plăceri superficiale, rarele distracții ușoare, pe care și le permite, sunt îngăduite, din câte îmi dau seama, doar spre a răscumpăra, cu câteva clipe de uitare, nesfârșitele zile ale unei existențe rar însoțite, dar de care nu se plânge niciodată, ceea ce înseamnă, cu certitudine, că posedă și un spirit de sacrificiu personal, dând riposta unei existențe precare. E un romantic zăbovind prin secole, e omul de omenie care știe a topi distanțele. Parafrazându-l pe Nicolae Iorga, am putea afirma că Dumitru Păsat a rămas tânăr și la vârsta când a îmbrăcat „zdrențele înțelepciunii” (V. Conta), mereu cu sufletul în floare, lucru confirmat și de anii la care a ajuns de curând omagiatul.

Așadar, dl D. Păsat, păstrându-și intactă enigma vieții sale personale, om generos și cultivat, dotat cu o rară putere de înțelegere, a ajuns la vârsta bărbăției și mai are atâtea de spus. Fără să uite vreodată de alții, nu-i place să se vorbească de sine. Cartea i-a devenit o statornică iubire, el însuși, fiind un ales al Muzei Cărții. Muncește conștient și dezinteresat, o dezinteresare pe care mulți o socotesc un fel de prostie. Să înțelegem corect lucrurile, căci a fi astăzi om până la naivitate copilărească nu este totuși chiar atât de ușor, este, în schimb, atât de rar întâlnit. Mai e pe de-asupra un om extraordinar de corect „cu oamenii care mai sunt oameni”. Nu tolerează „pigmeii” și „fariseii” de tot soiul. Zicea într-un interviu pictorul Andrei Mudrea că ar trebui să ne doară inima „pentru oamenii frumoși, care-și trăiesc viața lăsând în urma lor doar omenie, dragoste, frumusețe, armonie”, unul dintre ei fiind dl Dumitru Păsat, omul care duce o viață onorabilă și inteligentă, păstrându-și intactă, enigma vieții sale personale.

Marcela MARDARE

Ne cunoaștem de ani buni. Hermeneutic vorbind, am admirat și admir la acest mare patriot al neamului și neostoit cărturar al zilelor noastre mai multe dintre virtuțile care-i sunt caracteristice și pe care le practică asiduu. În primul rând – răbdarea, fără de care orice efort intelectual este sortit eșecului, apoi discernământul – capacitatea de a vedea limpede factorul uman și de a face alegerile corecte în cele mai obscure situații. În cel de al treilea rând – libertatea spiritului, adică bucuria asimilării ei în totalitate. Și nu în ultimul rând – clarviziunea, însușire pe care o dă numai contemplarea, o altă lăudabilă calitate a omagiatului.

Are o comprehensiune aparte pentru ceea ce înseamnă avantajele și bucuriile mobilității. Este oricând gata să ajute pe oricine, chiar dacă el însuși va rămâne fără vreo bucătică de pâine. Inteligența socială îl face agreabil în toate mediile pe care le frecventează, iar ele nu sunt puține. Își cultivă relațiile spirituale cu pasiune, rămânând exigent și din această perspectivă. Are simțul educat și dezvoltat al datoriei și o energie vitală remarcabilă. Este omul și autorul care își evocă înaintașii săi providențiali cu o frecvență aleasă și cu o profunzime fără egal, de o frumoasă invidie. Dar nu-și uită nici semenii: profesori, filosofi, scriitori... E o înclinație definitorie...

Victoria FONARI, doctor în filologie, scriitoare

Instaurând un climat al revelațiilor mentale, Dumitru Păsat transcende centralitatea gândirii naționale în polivalența gândirii filosofice universale. Însoțindu-se cu un bine controlat elan enciclopedic al asocierilor constructive (Platon, Aristotel, Petrarca, Boccaccio, Marc Aureliu, Schelling, Hegel, Kant, Schopenhauer, Rădulescu-Motru, Maiorescu, Eminescu, Pârvan, Conta etc.), dl. Păsat face un fel de Pomelnic al creației și creativității, al diversității și universalității arhetipale. „Terorismul” său informațional are forța și clarviziunea unui

ascet/cavaler al lecturilor alese și ale unui erudit om de expresie enciclopedică. Știința, în cazul lui Dumitru Păsat, face casă bună cu pasiunea. E o implicare, am zice, paradoxal de pasionantă a unui om detașat, cufundat în lecturi și în tentația descoperirii, abordând și aprofundând multiple și diverse semnificații, care vin din interior spre exterior, stația terminus devenind cititorul.

Sutele de articole, studii, precum și cele 19 cărți ale lui Mitică Păsat, rămân a fi răsplătite prin cuprinzătoare oaze ale meditației lirico-filosofice care scot în evidență o provocare interioară cu acoperirea unei minți lucide la „manifestarea capacității de adevător ale valorilor în timp” (Vlad Pâslaru).

Raisa CIOBANU, ziaristă

Dl Dumitru Păsat este filosoful neastâmpărat, captivat în mreaja cuvântului și al scrisului în sensul bun al acestuia, care parcurge cu ochii și înghite cu mintea câmpia mănoasă a paginilor îngălbenite de timp pentru a lăsa să strălucească diamantele străbunilor noștri, care au contribuit la crearea valorilor naționale și care, între timp, au devenit universale.

Lidia GROSU, scriitoare

Deși se socoate slobozian get-beget (e vorba de localitatea Slobozia Mare din fostul județ Cahul), cu toate că s-a născut, acum 70 de ani, pe la sfârșitul iernii, într-un cătun din îndepărtatul ținut siberian Altaiul de Munte, în care i-au fost deportați părinții în 1949, scriitorul și filosoful Dumitru Păsat, se trage, de fapt, – prin moși-strămoși – din Banatul românesc. De acolo, de unde și astăzi, ca și acum 2 000 de ani, despică falnic țăriile cerești Munții Orăștiei – leagănul stirpei noastre dacice, dar și a cetății de scaun ai slăviților conducători daci – Sarmisegetuza.

Anume de pe acele locuri istorice, cu iz de legendă, au pornit eternii păstori mioritici, bunii-străbunii slobozienilor de astăzi, prin transumanță,

călăuză fiindu-le valurile Dunării, până au dat de locurile pitorești din lunca Prutului, unde s-au aciuat pentru totdeauna și unde-i găsim și astăzi.

Inexplicabil, locuitorii acestei așezări străvechi din Basarabia moldavă și-au păstrat, ca prin minune, obiceiurile – datinile, tradițiile și felul lor, oarecum deosebit, de a fi (mult asemănătoare cu a bănătenilor de astăzi și a muntenilor din Apuseni), caracteristici prin care se evidențiază și protagonistul omagiat.

Liviu BELĂI, ziarist, Om emerit

Tudor Palladi

În esența ființei sale, scriitorul Dumitru Păsat a fost și rămâne pasionat de eminescologie și, în general, de literatură. Publicistul Dumitru Păsat readuce în actualitate trecute vieți ale unor oameni de valoare care și-au ocupat locul de onoare în „Coloana” lui Brâncuși și a căror memorie trebuie păstrată.

A semnat un șir de cărți de exegetică literară și filosofică și chiar l-am surprins și în ipostaza de poet. Studiile semnate îl impun ca cercetător cu viziuni filosofice, în care au fost evidențiate personalități marcante din istoria literaturii și filosofiei universale. În mediul social din Republica Moldova Dumitru Păsat este numit „filosoful neastâmpărat” care se afirmă ca un gânditor dotat cu abilitatea și ingeniozitatea de a depista adevărul.

Natalia PÂSLARU

Itinerar biobliografic

Scriitor-filolog, istoric și critic literar, filosof, publicist, eminescolog, eseist, poet, redactor, bibliolog, editor, al cărui nume îl întâlnim frecvent în paginile ziarelor și revistelor republicane, precum și a unor publicații de peste Prut, multiple și diverse luări de cuvânt la radio. Numeroase participări la conferințe, simpozioane, colocvii naționale și internaționale de filosofie, eminescologie, literatură.

S-a născut la 25 februarie 1951

în cătunul Bolșaia Sia, raionul Tura-
ceak, regiunea Altai (Republica Au-
tonomă Altaiul de Munte), părinții
fiind deportați în noaptea de 5 spre
6 iulie 1949 din comuna Slobozia
Mare, județul Ismail, astăzi Cahul.
Revin la baștină în ziua de 24 martie
1957. Aici absolvă Școala de opt ani,
astăzi Gimnaziul „Gheorghe Mare”,
apoi Școala medie, actualmente Lice-
ul Teoretic „Mihai Eminescu”. Licen-
țiat în litere al USM. Studii doctorale
la aceeași instituție de învățământ,
specialitatea Filozofie (ontologie, ci p
temă despre Mircea Vulcănescu).

A activat la Biblioteca Națională a
Republicii Moldova (1979-1992), ca
șef oficiu Redactare și editare, apoi
s-a transferat la Academia de Poliție
„Ștefan cel Mare” ca șef al Bibliote-
cii specializate, concomitent, lector
de filosofie (1993-1999). Din 2000
și până în 2005 a exercitat funcția
de șef al oficiului Studii și Cercetări
la Centrul Academic Internațional
Eminescu, apoi de manager la Editu-
ra „Pontos”. Din martie 2009 și până
în noiembrie 2016 a fost angajatul
Liceului Profesional Nr. 1 din Chi-
șinău, unde exercită funcția de șef
al Laboratorului Creativitate Extra-
curriculară (cu împuterniciri de di-
rector adjunct pentru activitatea ști-
ințifico-editorială) și de redactor-șef
al revistei lunare *Pro-Lyceum*.

Cariera publicistică și-a început-o
prin 1968 în paginile gazetei raionale
din Vulcănești. Alte colaborări: *Litera-
tura și arta, Făclia, Destin românesc,
Viața Basarabiei, Limba română, Mol-
dova suverană, Tineretul Moldovei,
Natura, Realități culturale, Luceafărul,
BiblioPolis, Patria tânără, Univers Pe-
dagogic Pro (hebdomadar), Univers
pedagogic (revistă trimestrială), Gaze-
ta satului, Viața studențească* etc.

Articolele și studiile publicate,
interviurile acordate sau realizate, îl
impun ca cercetător și scriitor cu vi-
ziune filosofică, în care sunt evidențiate
personalități notorii ale cugetării
universale și naționale: Marcus Au-
relius, Avicena, Petrarca, Boccaccio,
Leibniz, Schopenhauer, Kant (fiind
chiar el numit „Immanuel Kant al
Basarabiei”), Schelling, Hegel, Niet-
zsche, Heidegger, Cantemir, Maio-
rescu, Creangă, Eminescu, Caragiale,

Mateevici, Iorga, Kogălniceanu, M.
Vulcănescu (Dumitru Păsat este au-
torul primelor și celor mai valoroase
articole despre gânditor, readucân-
du-i numele pe plaiul basarabean),
C. Rădulescu-Motru, V. Pârvan, M.
Eliade, V. Conta, Ion Heliade-Rădu-
lescu, A. Dumitriu, L. Blaga, I. Petro-
vici, E. Cioran, M. Florian etc., etc.
A prefăcut și recenzat unele cărți de
autori contemporani: C. Partole, S.
Belicov, F. Băileșteanu, C. Vremuleț,
M. Mardare, M. Neagu, Șt. Sofrono-
vici, V. Fonari, D. Dabija, A. Doga ș.a.
Nu au rămas în afara vizorului pășă-
tean monografiile/biobibliografiile
consacrate lui M. Cimpoi, Gr. Vie-
ru, N. Dabija, P. Balmuș ș.a. A scris
și despre mulți dintre consătenii săi,
pe care îi putem revedea în paginile
itinerarului despre Slobozia Mare.

Debut editorial cu volumul *Emi-
nescu și fascinația cărții* (2002). Au
urmat: *Profunzimi de spirit. Inter-
pretări literare și deschideri filosofice*
(2003), *Noaptea oarbă* (2005), *Ni-
mic mai aproape* (2006), *Confesiuni
epistolare: M. Eminescu – V. Mică*
(2009), *Clipa, doar ea – Mig, tol'ko
mig* (2010), *Dimitrie Cantemir: tenta-
ții metafizice* (2013), *Eminescu și cu-
getul german* (2013), *Slobozia Mare:
Vatra dăinuirii strămoșești la 580 de
ani* (2016), *Dialoguri la Masa Tăce-
rii* (2017), *Pastile de minte* (2017),
La vatra slovelor cu tâlc (2018). In-
terferențe filosofice germano-româ-
ne (2019). Realizator al volumelor:
Peste secolele toate (2003), *ABC-eu
spiritual* (2006), *Omul și asteroidul
Grebenicov* (2008), *File: Trepte de ieri,
de azi și spre Măinele etern* : [Liceul
Profesional Nr. 1 la 70 de ani] (2010),
*Karl Marx. Manuscrise inedite despre
Principatele Române* (2018).

În mirifica lume a cărții, de la me-
todist, redactor, șef oficiu și până la
director de Bibliotecă Științifică Uni-
versitară, Dumitru Păsat și-a însușit
la cea mai înaltă cotă rigorile lecturii
și ale studiului sistematic, angajate
atât pentru obiectivele imediate, cât
și pe termen lung, fapt vădit între
timp și de arta cu care a etalat artico-
lele și cărțile sale.

Membru al Uniunii Jurnaliștilor
din Moldova și al Uniunii Ziariștilor
Profesioniști din România, membru

al Uniunii Scriitorilor din Moldova
și al Uniunii Scriitorilor Europeni de
limbă română. Membru al Asociației
Foștilor Deportati și Deținuți Poli-
tici, al Asociației Naționale a Oame-
nilor de Creație din Moldova, al Aso-
ciației Filozofilor. Membru fondator
și președinte al Societății Culturală
Pro Filologie (2019).

Folosește pseudonimele Dumitru
Ioanide și Dumitru Delasloboziamare.

Laureat al săptămânalului *Lite-
ratura și Arta* pentru publicistică,
critică literară și știință (1999-2020).
Deține Diplome de Excelență acor-
date de USM (2008), UZPR (2014,
2016, 2020); Diploma Departamen-
tului Trupelor de Carabinieri a MAI
(2012); Diploma Salonului Inter-
național de Carte, ediția a XXIII-a
(2014), Premiul special al Consiliului
USM (2020).

Tatiana LUCHIAN,
doctor în filologie,

Biblioteca Națională a Republicii
Moldova

Aprecieri

De la dl academicianul Mihai
Cimpoi încoace, care-i un homo
universalis, Dumitru Păsat este scri-
itorul basarabean cu cel mai profund
substrat filosofic, adică „o ființă întru
filozofie” iar prin substanța/conți-
nutul cărților editate și a articolelor
publicate, e și cel mai prolific spirit
în domeniu. (Aici lipsește adăugirea
după apariție).

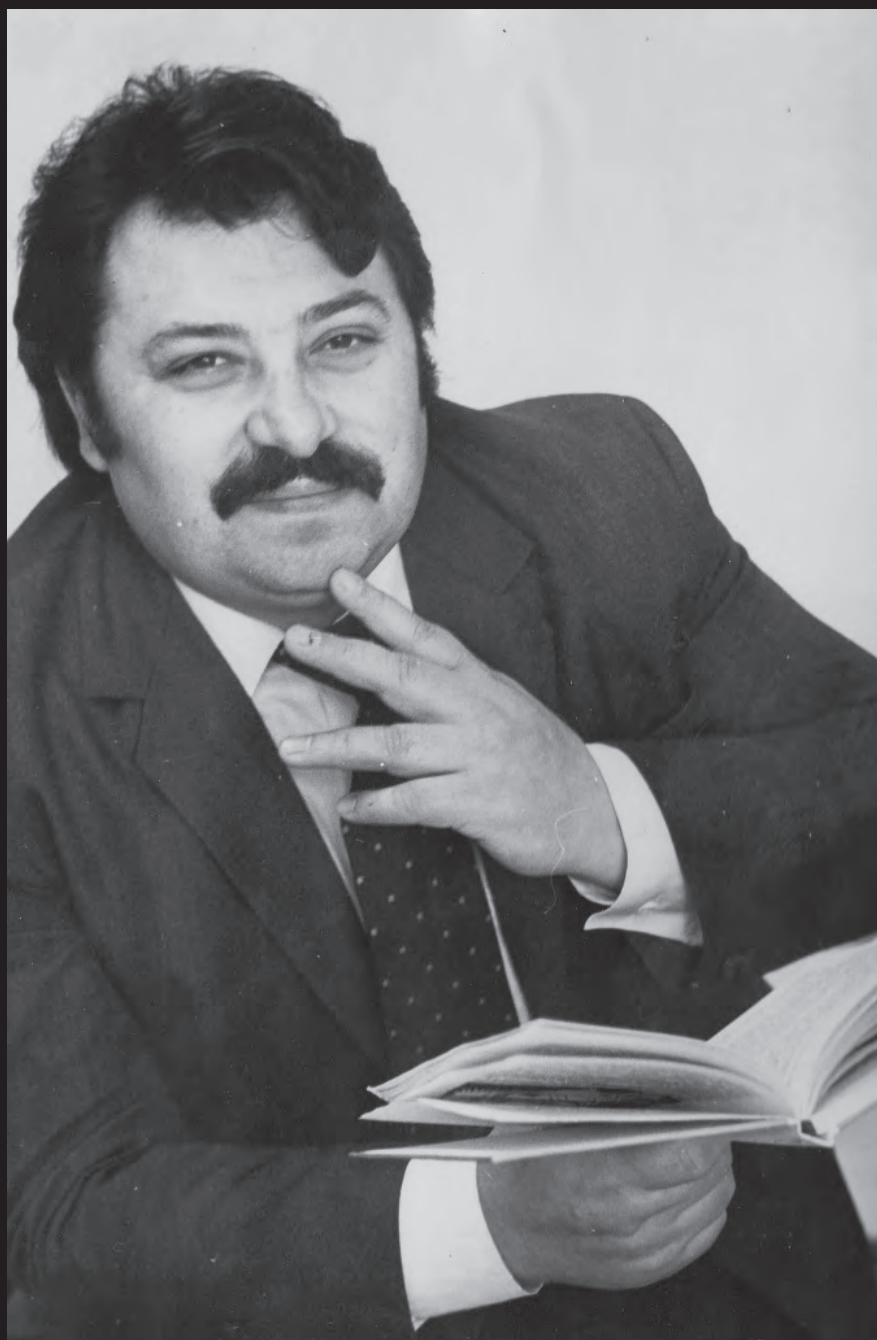
Nicolae COJOCARU,
doctor în filosofie (Düesseldorf, Ger-
mania)

Filolog prin formație, dar filo-
sof prin vocație, Dumitru Păsat este
steagul și mesagerul filosofiei, adică
e scriitorul și gânditorul care con-
tribuie plenar la mișcarea filosofică
a spiritului uman, împrăștiind și re-
memorând valori, care-i asigură un
loc de frunte printre filosofii zilelor
noastre de pe ambele maluri de Prut.

Vasile ȚAPOC,
doctor habilitat în filosofie, profesor
universitar

DR. MARIANA COCIERU
INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ, „BOGDAN PETRICEICU-HASDEU”

Etnologul Tudor Colac In Memoriam

Eminentul om de cultură și știință Tudor Colac, doctor în filologie și etnologie, Maestru în Artă, deținător al mai multor distincții de stat și academice, s-a născut la 10 martie 1948 în familia țăranilor Vasile și Varvara Colac din satul Dumeni, comuna Costiceni, jud. Hotin (astăzi raionul Sulița Nouă, regiunea Cernăuți, Ucraina), care au avut șase copii. Satul, potrivit numeroaselor relatări ale folcloristului, era o adevărată oază a tradițiilor și obiceiurilor populare, respectate și promovate cu sfințenie de consătenii săi, gospodari cu suflet bun și înzestrați cu har artistic, care cunoșteau atât rânduiala pământului, cât și rostul valorilor spirituale ale strămoșilor.

Școala primară și cea medie le urmează în satul de baștină până în 1965. Într-o notă autobiografică aflăm incipientul predilecției sale pentru farmecul instrumentelor muzicale: „Primăvara, ajutat de tata, meșteream niște fluierașe, numite trișcă, din coaja reavănă a nuiiei de răchită și cucută. Tăiam lungimea potrivită, făceam găurile cu o vergea de sârmă înroșită la rug, băuceam domol coaja împrejur să se desprindă de pe masa lemnoasă, cu excepția unui dop mic, numit șuier, după ce aluneca ușor, fiind separată de tulpină. Primul instrument muzical era gata și se mira Lunca Prutului de la Dumenii Costiceniilor de isprava micilor cântăreți” (Colac, 2017, p. 597).

Fiind membru al Cenaclului de poezie pe lângă redacția ziarului raional și cel regional *Zorile Bucovinei*, debutează cu eseuri literare despre consătenii săi (1962—1964). Ceva mai devreme (1956—1961) îl aflăm printre fluierașii Orchestrei de Muzică Populară „Izvorașul” de la Casa de Cultură din satul Costiceni, dirigit de renumitul rapsod Toaderre Captari, taraf care a constituit piatra de temelie pentru Școala de muzică pentru copii din localitate. În această perioadă elevul

Tudor Colac realizează primele sale expediții folclorice, înregistrând în caiete de teren creații folclorice: cântece populare, obiceiuri calendaristice, manifestări teatrale la Anul Nou, însoțindu-le și cu probe fotografice.

După absolvirea, în 1965, a Școlii medii de 11 ani cu profil politehnic din satul Costiceni, Tudor Colac este admis la studii la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Filologie, specialitatea *Jurnalism*. Între anii 1966—1969 studiază în paralel la secția *Muzică/ orchestra de instrumente cordofone*, la Facultatea de Arte Frumoase a Universității de Stat din Moldova. După finalizarea studiilor universitare (1970—1977), este angajat ca lector, apoi conferențiar universitar, la catedra *Teorie și practică a presei*, concomitent este aspirant la catedra *Literatura română* a Universității de Stat din Moldova. Din 1974 deține funcția de secretar responsabil și redactor superior al emisiunilor muzicale la Radio Moldova, fiind autor și moderator al emisiunilor de folclor. În același an face o stagiere de 6 luni la Universitatea de Stat „M. V. Lomonosov” din Moscova. În 1980 acceptă conducerea secției *Metodica creației populare* din cadrul *Centrului Republican Științifico-metodic de Creație Populară*, apoi șef al secției *Folclor și etnografie* la aceeași instituție, din 1990 — director al *Centrului Național de Creație Populară*, iar prin cumul, șef al Direcției generale *Activitate în teritoriu* în cadrul Ministerului Culturii și Cultelor. În perioada 1982—1996 desfășoară o substanțială și diversă activitate artistică. A stat la baza fondării și conducerii Formației folclorice „Datina” de la Școala Profesional-Tehnică Nr. 65 și a Formației etnofolclorice de copii „Izvoarele din Onițcani”, ambele din Criuleni, pe care le-a dirigit timp de 4 (1984—1989) și, respectiv, 8 ani (1986—1994), obținând pe parcurs mai multe recunoașteri naționale și internaționale. În perioada 1991—1996 este conferențiar universitar la Institutul de Stat al Artelor din Chișinău, Facultatea de culturologie; conferențiar-cercetător

Soția Maria, feciorul Eugen, fiica Doinița și Tudor Colac

științific superior la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice (cursul special *Managementul resurselor folcloristice și de creație populară*). În anii 1994—1999 își face doctoratul la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, România, iar 2002 — o stagiere de 30 de zile la Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” din București. În 1999 este angajat în calitate de cercetător științific la Institutul de Etnografie și Folclor, ulterior Institutul de Literatură și Folclor al Academiei de Științe a Moldovei (azi, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”), obținând pe parcurs câteva avansări profesionale: cercetător științific superior, cercetător științific coordonator. În această perioadă a fost și secretar științific al Comisiei specializate pentru susținerea tezelor de doctor și doctor habilitat.

Palmaresul editorial: cele peste 35 de titluri de carte [*Hora satului*, 1984; *Șezătoarea*, 1986; *Sărbătoarea izvoarelor*, 1986; *Hronic de familie*, 1986; *Scena artistului amator*, 1988; *Sorcove de lumină*, 2001; *Drag îmi e să fac armată*, 2002; *Rădăcinile eterne ale folclorului...*: Nicolae Botgros la 50 de ani, 2003; *La izvorul dorului: folclor din Onițcani*, 2004; *Nistrule, apleacă-ți malul*, 2004; *Ștefan cel Mare și Sfânt. 500 ani de nemurire*, 2004; *Un distins folclorist* — Nicolae

Băieșu, 2004; *Sub semnul cinegeticii*, 2005 (ed. a II-a, 2009); *Romanțe cu petale de trandafir*, 2005; *Familia: valori și dimensiuni culturale*, 2005; *Ținutul Criuleni. Vetre etnofolclorice*, 2005; *Nicolae Sulac în amintiri, cronici și imagini*, 2006 (coautor); *Educația tehnologică: manual pentru cl. a 7-a și a 8-a*, 2007 (ediția a II-a, 2012, coautor); *Ghidul profesorului de educație tehnologică*, 2007 (ediția a II-a, 2012, coautor); *La izvorul dorului: Monografie folclorică a satului Onițcani*, 2004 (ediția a doua, 2010; ediția a III-a, 2020); *Cinegetica: dicționar explicativ*, 2010; *Aureola Romanței: (Festivalul Crizantema de Argint la 20 de ani)*, 2012; *La vatra doinelor: Festivalul doinei, ediția I, Chișinău*, Radio Moldova, 2012, 2013; *Tradiții, obiceiuri și sărbători cinegetice*, 2013 (ediția a II-a, 2019); *Nicolae Sulac, rapsod al plaiului moldav*, 2013 (coautor); *Dicționar de ghicitori. Dicționarul elevului deștept*, 2014; *Izvoditori de tâlcuri subtile: Introspecția unui festival de umor: 140 de ani de la fondarea SVPM*, 2015; *Tradiție și spiritualitate în civilizația cinegetică: Reflexe de la Festivalul „Ceaunul și grătarul”*, 2015; *Cântecul cu aripi frânte...*, 2016; *Repere etnologice: studii, articole, comunicări, eseuri, interviuri*, 2017; *Etnologul Tudor Colac. Omagiu 70: Biobibliografie*, 2018; *Cheia lui Oedip*, 2019; *Satul din suflet. Costiceni*, 2020

Soții Tudor și Maria Colac

etc.] și circa 300 de articole semnate de etnologul Tudor Colac, reprezintă o contribuție substanțială a cercetătorului la consolidarea etnologiei moderne din Republica Moldova. Variatele teme abordate de autor demonstrează o predilecție aparte pentru anumite direcții de investigare științifică cum ar fi: istoria folcloristicii românești; evoluția folcloristicii din Basarabia; genurile și speciile folclorului; lirica populară din Basarabia și Transnistria; interferențele româno-ucrainene în localitățile cu populație românească din regiunea Cernăuți, Ucraina; substratul ceremonial al folclorului; etnologia familiei în spațiul basarabean; cultura populară în mediul rural contemporan; principiile de elaborare a monografiilor etnofolclorice ale localităților; continuitatea și perenitatea creației populare etc.

Pornind de la primul volum, publicat în 1986, *Sărbătoarea izvoarelor* (Chișinău, Literatura Artistică) și până la ultima apariție editorială, studiile remarcabilului cercetător dovedesc o substanțială fundamentare în domeniul etnologiei, fapt susținut și de exegeți consacrați din România: „Între etnologii din Republi-

ca Moldova, subliniază Ion H. Ciubotaru, el se individualizează printr-o serie de calități ce nu pot fi trecute cu vederea: o temeinică pregătire teoretică și practică, alimentată în permanență cu cele mai proaspete rezultate ale cercetărilor etnofolclorice efectuate și date la iveală în țările din jur, dar și pe plan european și, nu în ultimul rând, o rară capacitate de a scruta universul culturii populare cu un discernământ exemplar” (Ciubotaru, 2017, p. 613). Și Iordan Datcu observă că spre deosebire de ceilalți folcloriști din Basarabia, Tudor Colac are „un mod mai direct, mai dezinhibat de a aprecia tradițiile populare basarabene”, fapt avantajat de obținerea doctoratului cu tema „Familia — vatră a spiritualității românești” (1999) la Cluj-Napoca, sub conducerea științifică a regretatului profesor Dumitru Pop și „de accesul larg la bibliografia românească de specialitate” (Datcu, 2017, p. 577), ceea ce a permis protagonistului o racordare reușită la cercetările monografice ale familiei, înfăptuite de Școala sociologică de la București, condusă de Dimitrie Gusti (Xeniei Costa-Foru. *Cercetarea monografică a familiei*, 1945).

Aceste calități au fost observate și de colegii de breaslă din Republica Moldova. Bunăoară, Nicolae Băieșu aprecia predilecția și abnegația colegului său drept un manifest al bărbăției și curajului: „cunoaștem cu toții, [că] au existat, mulți ani la rând, condiții vitrege pentru editarea lucrărilor științifice, colegul nostru a știut să găsească ieșire din situație. Pe parcursul anilor 2001—2007, Dumnealui a editat câte două-trei și chiar patru cărți anual. Putem zice că a fost un adevărat eroism” (Băieșu, 2008, p. 6).

Pe lângă preocupările orientate spre conservarea și investigarea științifică a fenomenelor etnofolclorice, în egală măsură cercetătorul Tudor Colac ia în dezbateră și aspectele ce țin de promovarea folclorului în cadrul diverselor manifestări culturale cu impact etnologic: festivaluri și spectacole de folclor, expoziții de artă tradițională, serbări câmpenești cu tematică folclorică etc. Toate acestea l-au consolidat ca prolific regizor al manifestărilor cultural-artistice de masă, fapt dovedit de cele peste două sute de spectacole organizate și susținute pe scenele Palatului Național „Nicolae Sulac”, Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”, Teatrului Național „Mihai Eminescu”, în instituțiile teritoriale de cultură și în scene la aer liber în multe localități din Republica Moldova. Este semnatarul a mai multor scenarii cinematografice despre folclorul păstoresc, cel al taberei militare, despre instrumentele muzicale tradiționale etc. Evocatoare în această direcție sunt și cele peste cinci sute de subiecte prezentate în cadrul emisiunilor Radio și TV.

Aflat la pupitrul Centrului Național de Creație Populară etnologul Tudor Colac s-a consacrat investigării monografice a dinastiilor de artiști, descoperind pe teritoriul Republicii Moldova la începutul anilor '70 peste 830 de formații de familie.

În continuare ne vor referi la penultimele apariții editoriale: *Repere etnologice: studii, articole, eseuri* și *Etnologul Tudor Colac. Omagiu 70: Biobibliografie*, ultima realizată în cadrul colecției *Personalități marcante*,

inițiată de Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” și consacrată cercetătorilor eminenți din domeniul folcloristicii. Volumele fac referire la viața și activitatea folcloristului, scriitorului, muzicianului și regizorului Tudor Colac și includ cele mai relevante studii cu impact etnologic semnate de protagonist de-a lungul carierei artistice și științifice.

Volumul *Repere etnologice* cuprinde șapte compartimente: *La porțile sufletului*; *Dimensiuni etnologice ale familiei la români*; *Doina, fenomen de experiență fundamentală*; *La originile Festivalului concurs al romanței românești „Crizantema de Argint”*; *Elita personalităților consacrate. Profiluri*; *Cercetări și demersuri etnologice*; *Despre autor*.

Studiile științifice și cele de promovare a științei incluse în volum nuanțează predilecția autorului pentru elucidarea aspectelor ce țin de autenticitatea și substanța cutumiară a culturii tradiționale românești, a valorilor spirituale promovate în cadrul familiei; a experienței umane reflectate în doină și romanță; a revitalizării creației populare aflate în desuetudine de către veritabili promotori ai acesteia: atât folcloriști consacrați, cât și performeri de artă tradițională; precum și a temelor care iau în dezbateră tradițiile cinetice, umorul popular, viabilitatea rapsozilor în actualitate; potențialul instituțiilor de cultură și al arhivelor de folclor la conservarea moștenirii spirituale a unui popor; complexitatea folclorului de cătanie și ostășesc; actualizarea continuă a fenomenelor etnoculturale contemporane etc.

Următoarea apariție editorială, *Etnologul Tudor Colac. Omagiu 70: Biobibliografie*, e structurată în cinci capitole distincte, însoțite de materiale fotografice relevante pentru investigația realizată de autor în vederea elucidării substanței ritualice a proceselor etnoculturale înregistrate în mediul genuin de manifestare.

Partea introductivă mizează pe câteva interviuri și confesiuni cu referire la copilăria protagonistului și la cele mai expresive fenomene

de cultură contemporană, abordate exhaustiv în creația științifică a etnologului: romanța și destinul interpreților de muzică populară.

Capitolul întâi, intitulat *Tudor Colac — cercetător de vocație*, cuprinde o serie de articole semnate de etnologi, critici consacrați atât din Republica Moldova, cât și din România: dr. Ion H. Ciubotaru („... A scruta universul culturii populare cu un discernământ exemplar”); dr. Dumitru Apetri (*Carte de înțelepciune ornamentată poetic*); dr. hab. Nicolae Băieșu (*Sorcova din lumină se țese*); dr. Ion Buruiană (*O carte de mare valoare instructiv-educativă*), dr. Iordan Datcu (*Un etnolog din Republica Moldova: Tudor Colac*). Referințele iau în dezbateră preocupările etnologului Tudor Colac pentru dezvoltarea contextului ritualic al culturii

populare, cu profunde popasuri în universul ghicitorilor, al tradițiilor etnofolclorice ale sărbătorilor calendaristice, folclorului taberei militare, familiei ca vatră a spiritualității românești etc.

Capitolul al doilea, *Coordonate spirituale cu valoare de simbol*, scoate în lumină predilecția protagonistului pentru valorificarea și promovarea creației populare în cadrul spectacolelor de folclor, aspect care nuanțează fenomenul folclorismului scenic, în cadrul căruia promotorii dau preponderență aspectului artistic, în detrimentul mesajului ritualic și al tradiției autentice. Cu toate acestea, etnologul remarcă, pe bună dreptate, intenția unor colective etnofolclorice de a se apropia foarte mult de adevăr și a prezenta în scenă atât recuzita de costume specifi-

ce mediului din care provin, cât și profunzimea repertoriului *de-acasă*, care fascinează nu doar publicul receptor, ci mai ales jurații, care „nu departează prin concurs locuri, premii și ierarhii, ci evidențiază valori individuale autentice și identități” (Etnologul Tudor Colac, 2018, p. 393). În același capitol cercetătorul urmărește aria de răspândire a motivului acvatic în creațiile folclorice, încărcat de un profund simbolism în mentalitatea populară; prezența și valoarea cutumiară a piesei vestimentare, dar și a dansului *Brâul* în viața românului; disputele și convergențele cu referire la Dragobete și Sfântul Valentin; itinerarul mitic al oului de Paști; reminiscențele teatrului arhaic conservate în obiceiurile agrare *Paparuda* și *Caloianul*, care presupun „respectarea complexului sincretic specific teatrului folcloric, adică a unității dintre text, melodie, dans, gestică, recuzită, instrumentariu ș. a. m. d.” (Ibidem, p. 71); a manifestărilor etnoculturale: *Șezătoarea* ca o creație a cetelor de fete „trecute de vârsta pubertății și dintr-un grup de vârstă afiliat inițierii” (Iosipescu Silvia Puia) și a *Horei satului* — proprie confreriilor de flăcăi, manifestări care „constituie prin tradiție <...> prilejurile-cheie de cunoaștere și apropiere reciprocă între tineri, un moment cu multiple semnificații pentru trecerea din stadiul copilăriei în rândurile flăcăilor de însurat sau fetelor de măritat” (Ibidem, p. 87).

Capitolul al III-lea al biobibliografiei nuanțează contribuția cercetătorului la istoria folcloristicii din Basarabia. Amintim câteva nume notorii ale științei din acest spațiu investigate de Tudor Colac: Andrei Tamazlăcaru, Sergiu Moraru, Andrei Hâncu, Victor Cirimpei, Grigore Botezatu, Vladimir Curbet, Efim Junghietu, Nicolae Băieșu etc.

Următorul capitol este consacrat *Hronicului de familie*, unde, selectiv, sunt inserate pagini relevante dintr-o lucrare mai amplă a folcloristului. Într-o apreciere critică etnologul Iordan Datcu scoate în evidență meritul cercetătorului din Basarabia

Tudor Colac de a investiga fenomenul social *familia* din perspectivă „folclorică, etnografică, sociologică, antropologică, psihologică, pedagogică, istorică, lingvistică, teologică și filosofică, tip de cercetare interdisciplinară și multidisciplinară deprins din studierea lucrărilor școlii sociologice de la București. Este interesat cu deosebire de familie ca generatoare de cultură și civilizație, de parametrii ei culturali, de rostul părinților ca modele generatoare de exemple, de rolul familiei în transmiterea tradiției, a valorilor familiei și a modelelor comportamentale, sărbătorile, riturile de trecere fiind canale de transmitere a acestora” (Ibidem, p. 38). În continuare cercetătorul acordă pagini impresionante dinastiilor de familie: Botgros, Osoianu, Sava, Goia, Dascăl, Iovu, Acriș, Iorga, Urschi. Fiecare dinastie este abordată de etnolog prin prisma transmiterii moștenirii spirituale din tată în fiu, ca modele de cultură tradițională în continuă actualizare.

Al V-lea capitol cuprinde o primă incursiune din perspectivă bibliografică și filmografică în activitatea științifică și regizorală a etnologului Tudor Colac. Prin aportul generos al bibliografilor juniori Elena Nedeliuc și Marina Sandu au fost identificate peste 170 de titluri de materiale științifice, didactice și publicistice, realizate de cercetător de-a lungul carierei profesionale. Impresionantă e lista monografiilor, culegerilor tematice și a edițiilor alcătuite/ îngrijite/ coordonate, acestea constituind 35 de titluri de carte.

Ultimul capitol, *Viața și activitatea în imagini*, reflectă itinerarul devenirii personalității culturii naționale Tudor Colac, cuprinzând, în mare parte, și relevante mărturii ale fenomenelor etnoculturale surprinse de cercetător pe parcursul a 50 de ani de activitate în domeniul identificării, documentării, prezervării și valorificării constituentelor de cultură tradițională.

Grație multiplelor preocupări științifice și interese sociale a devenit pe parcursul vieții membru al mai multor uniuni de creație: Uniunea

Scriitorilor din Moldova, Uniunea Muzicienilor, Uniunea Oamenilor de Teatru din R. Moldova; membru de onoare și fondator al Uniunii Meșterilor Populari din Moldova; membru de onoare al Societății Vânătorilor și Pescarilor din Republica Moldova; membru de onoare al Asociației Generale a Vânătorilor și Pescarilor Sportivi din România; președinte al Comitetului Național din Moldova pentru Consiliul Internațional al Organizațiilor de Festivaluri Folclorice și Artă Folk — International Council of Organizations of Folklore Festivals and Folk Arts / CIOFF UNESCO (1993—1999).

Valoarea contribuțiilor sale a fost recunoscută la nivel național și internațional, fiindu-i oferite mai multe distincții și premii: Insigna Eminent al întrecerii din Ucraina, 1962; Medalia de bronz a Expoziției Realizărilor Economiei Naționale a URSS, 1963; Titlul onorific Maestru în Artă din Republica Moldova, 1996; Ordinul de Onoare, 2010; Premiul Salonului Internațional de Carte, Chișinău, 2014; Laureat anual al ziarelor „Moldova Suverană” și „Tinerimea Moldovei”; Medalia „Dimitrie Cantemir”, distincție a Academiei de Științe a Moldovei, 2018.

La 21 februarie 2021 inima redutabilului om de cultură Tudor Colac a încetat să mai bată, plecând la cele eterne la vârsta de 72 de ani.

Mai bine de 10 ani, laboriosul etnolog Tudor Colac a lucrat la un extraordinar proiect care se referea la satul de baștină Dumeni, azi Costiceni. Aspirația cercetătorului prevedea intenția de a edita o monografie a localității în care s-a născut, a copilărit și la care revenea de fiecare dată cum se ivea o ocazie. A muncit enorm la acest ultim proiect, efectuând cercetări de teren, realizând interviuri, adunând nestemate folclorice, selectând documente și imagini despre personalitățile satului, despre fenomenele etnoculturale din trecut, dar și actualizate în prezent. Munca asiduă se va materializa în curând, prin apariția de sub tipar a două volume a monografiei *Satul din suflet. Costiceni*, pe care o

considera o carte de referință, dar care va fi și ultima sa realizare folcloristică.

Incontestabil, studiile savantului în care prezintă fenomenele etnoculturale, adunate și valorificate cu atâtă predilecție și abnegație, vor educa și în continuare generații de folcloriști, etnologi, muzicieni, specialiști în domeniul culturii. Datoria noastră este de a-i perpetua creația și proiectele culturale, ca cel mai tenace îndemn al maestrului de a păstra vie flacăra nestinsă a folclorului să dăinuie în timp. Fie-i luminoasă amintirea și în pace odihna-i de veci...

Referințe bibliografice:

1. Băieșu, Nicolae. *Tudor Colac — etnolog de vocație*. În: *Literatura și Arta*. 2008, 6 martie, p. 6.
2. Ciubotaru, Ion H. *Cercetător de vocație*. În: Colac, Tudor. *Repere etnologice: studii, articole, eseuri*. Chișinău: S. n., 2017 (Tipografia „Notograf Prim”), p. 613.
3. Colac, Tudor. *Repere etnologice: studii, articole, eseuri*. Chișinău: S. n., 2017 (Tipografia „Notograf Prim”).
4. Datcu, Iordan. *Un etnolog din Republica Moldova: Tudor Colac*. În: *Ibidem*, p. 577-579.
5. *Etnologul Tudor Colac. Omagiu 70: Biobibliografie*. Coord.: Mariana Cocieru; col. de red.: Mihai Cimpoi [et al.]. Chișinău: Pro Libra, 2018.

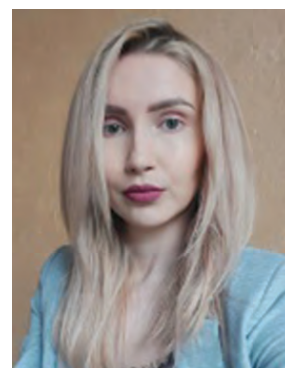
ABONAREA LA REVISTA „REALITĂȚI CULTURALE” pentru anul 2021

poate fi făcută începând cu orice lună la toate oficiile poștale

Indice abonare „Poșta Moldovei”: **PM32118**

Abonament pentru **o lună** — **25 lei** Abonament pentru **6 luni** — **150 lei**

„Valeriu Hanganu — trompeta de aur a neamului nostru... trăiri și urme în timp”

INGA MARCOVANU,
DIRECTOR ADJUNCT, ȘCOALA
DE ARTE „V. HANGANU”,
OR. CANTEMIR

Valeriu Hanganu s-a născut la 14 aprilie 1961 în satul Cociulia, de la sudul Moldovei. N-a visat să fie muzician, dar i-a fost drag din suflet cântecul popular. La 14 ani a început să studieze trompeta. Încă din acea perioadă participa la festivaluri raionale, obținând primele succese care

încă de atunci erau o adevărată înăripire a tânărului trompetist. În 1976 este admis la Colegiul de Muzică din Bălți, unde studiază trompeta în clasa profesorului Vasile Chironda. În 1980 susține cu succes examenele de admitere la Conservatorul din Chișinău, după care este înrolat în armată. După doi ani revine la Conservator și continuă să studieze trompeta îndrumat de Nestor Ciobanu, care a descoperit în sufletul acestui tânăr un talent înnăscut. În această perioadă, artistul își începe și activitatea profesională, în cadrul formației „Folclor” a Radioteleviziunii Naționale. De la 1 ianuarie 1986 începe o frumoasă colaborare cu Orchestra de muzică

populară „Lăutarii”. Era pasionat de toate genurile muzicale și interpreta ușor orice melodie, oricât de complicată n-ar fi fost. A cântat cu inima, cu sufletul, cu toată ființa sa..., talentul său înnăscut, plus hărnicia care îl caracteriza i-a adus admirație și recunoștință de pretutindeni. Avea o fire veselă, energică și mai tot timpul glumea...transmitea lumină oamenilor cel înconjură. Muncea mult și era mereu grăbit, având presimțirea că nu va reuși să ducă la bun sfârșit ceia ce-și propunea. Soarta lui a fost nemiloasă, Dumnezeu la luat de lângă noi mult prea devreme, la vârsta de doar 30 de ani... Anul acesta, la 14 aprilie 2021, Valeriu Hanganu ar fi împlinit 60 de ani...

La sudul Moldovei, în apropierea localității unde s-a născut și a copilărit marele trompetist, în orașul

Cantemir se află școala de Arte care cu mândrie din anul 1992 poartă numele marelui trompetist Valeriu Hanganu.

Școala de Arte „V. Hanganu” a fost fondată în anul 1979, iar pe atunci era doar școală de muzică, mai târziu în anul 2005 aceasta a fost redenumită în școală de Arte. Este o instituție din învățământul extrașcolar care oferă copiilor și adolescenților o educație artistică de bază. Obiectivul principal fiind educația estetică, artistică și dezvoltarea competențelor creative a tinerei generații. Aici își fac studiile în domeniul artelor circa 290 de elevi la următoarele profiluri: muzică (specialitățile pian, vioară, acordeon, trompetă, nai); arte vizuale, arta coregrafică (specialitatea dans popular) și arta dramatică. Școala mai cuprinde și două

filiale: filiala comunei Baimaclia și filiala comunei Gotești. Dea lungul timpului această instituție de învățământ au absolvit-o aproximativ 900 de tineri. Mulți dintre ei și-au ales chiar și profesii în acest domeniu. Astăzi ne mândrim că avem printre absolvenții școlii profesioniști care ne duc faima atât în țară cât și peste hotarele ei: Vlad Mircos, compozitor, Nelly Ciobanu, interpretă, Stela Botez, interpretă, Veaceslav Bîrcă, violonist, profesor, Octavian Coteș — compozitor, Sergiu Botezatu — instrumentist, Liviu Argint — profesor, Dorin Mincev — instrumentist (or. Londra, Marea Britanie), Maria Țurcan și Angela Loghinova — profesoare (Franța), Gheorghe Guțan — profesor (Statele Unite ale Americii), Cătălina Guci — profesor, Tatiana Bărbînță — profesor, Stîngu Olga — profesor (Italia), Ionuț Bîrcă — violonist, Dan Bîrcă — profesor, Roman Bîrcă — trompetist, Svetlana Mihnea — profesor, Loreta Porumbescu — pianistă (or. București, România), Vasile Dragoi — compozitor, Laura Voinu — interpretă (or. București, România) și mulți alții...

În școală muncesc cu dăruire de sine 26 de profesori, colectivul pedagogic fiind format din oameni talentați și adevărați profesioniști care zi de zi valorifică potențialul picilor ce ne trec pragul dornici de a cunoaște calea frumosului. Fiecare dintre noi și-a început educația într-o anumită școală pe care nu o poate uita. Ea devine un reper formativ, un patos cultural iradiant, un marcator iden-

titar, drept dovadă din cei 26 de profesori care-și desfășoară activitatea în această școală, 12 sunt absolvenții instituției noastre: Tatiana Coroi, director, Inga Marcovanu, director adjunct, Natalia Manoli — șef catedră Pian special, Marina Lipcan — șef catedra Disciplini muzicale teoretice, Veaceslav Bîrcă, prof de vioară, Vitalie Țurcan, profesor de acordeon, Aliona Bufenco, Gabriela Bercaru, Cristina Lipcan și Oxana Șișman — profesoare de pian, Ion Solomon profesor de trompetă, Adelina Timofti, prof de arta dramatică. Soarta li-a hărăzit să devină oameni ai școlii, să fie dascăli, să cunoască intimitatea acestei profesii, să-i formeze și ei, la rândul lor pe alții...

Așteptăm cu drag să revină la noi câți mai mulți dintre discipolii noștri pentru a forma o continuitate și a transmite viitoarelor generații adevăratele valori artistice și bucuria cunoașterii în lumea artelor.

Atât edificiul central cât și filialele instituției dispun de reparații capitale, renovări moderne, clase spațioase, instrumente bune și materiale didactice necesare pentru un studiu de calitate.

Procesul de studiu se realizează conform unor planuri și programe speciale în baza Planului cadru elaborat de MECC și a programelor acreditate de ANACEC. Activitatea metodică a profesorilor din Școală este realizată în câteva direcții: prin ore publice, activități metodice, ședințe pe catedre, analiza și punerea

în discuții a rezultatelor obținute în cadrul consiliului pedagogic care are un efect pozitiv în ceea ce privește soluționarea problemelor și ridicarea nivelului de predare a disciplinelor artistice. Concomitent cu lucru metodic care se desfășoară în Școala de Arte „V. Hanganu” atât directorul cât și profesorii acordă ajutor practic și metodic colegilor de breaslă din alte instituții, astfel se creează o legătură de colaborare cu rezultate iminent benefice Școlii noastre. De asemenea elevii și profesorii instituției sunt implicați activ în diferite activități concertistice, expoziții de pictură, festivaluri, concursuri raionale, naționale chiar și internaționale de unde de fiecare dată se întorc cu locuri de frunte, apărând cu mândrie imaginea Școlii cât și a marelui instrumentist Valeriu Hanganu, purtând cu faimă numele Său în lume.

Odată la 3 ani, în semn de omagiu, Școala noastră organizează concursul „Trompeta de aur”, unde își dau concursul elevii din școlile de arte, iar cu părere de rău din cauza pandemiei ediția IX-a, nu s-a desfășurat, sperăm să o organizăm cât mai curând posibil.

Arta este una din expresiile cele mai sensibile și mai nobile ale naturii umane, ea îmbogățește ființa umană, formând o continuitate spre desăvârșire.

O istorie de succes Un mic mare talent

David Cebotari, despre succesul cărui o să vă povestesc, este un băiețel plăcut chiar de la prima vedere. Te cucerește prin seninătatea din privirea-i blândă, deșteaptă, care redă o inteligență aparte căpătată în urma unei bune educații și atitudini binevoitoare a părinților acestuia. Un zâmbet fin, liniștit îi împodobește mereu fața de copil.

De altfel, tot așa sunt și cele 6 povestioare întrunite în culegerea „O altfel de vacanță”, semnată de însuși David. Ieste o cărțuie adresată semenilor săi, dar pe care o citesc cu plăcere și maturii, editată în toamna anului 2020, la Chișinău, CEP USM.

– Nu ne-am așteptat să avem o asemenea solicitare a lucrării, a spus mămica lui David cu o mândrie ascunsă în voce, dar care radiază pe chipul ei;

– Am hotărât să descoperim totuși acea trăsătură a micului scriitor, care-l face unic. M-am gândit că o să mă ajute cel mai bine dna Rodica Golban, învățătoare la LT „Ștefan cel Mare”, a cărui discipol ieste;

– Îl urmăresc de 4 ani de zile, dat fiind faptul că este elev al clasei a IV-a „B”, pe elevii căreia îi instruiesc. Nu așa avea de remarcat niște deosebiri vădite. Este un copil la fel de pus pe șotii ca și alții, fără prea mari griji, doar că uneori poate vedea lucrurile din jur într-un fel aparte, poate de-

veni mai serios ca alții. În ciuda vârstei fragede, poate avea niște cerințe față de sine, care-l fac mult mai preocupat și mai încăpățânat, dacă vreți, într-un sens bun. Ași putea remarca și modestia, o calitate, așa zice eu, mai rar întâlnită astăzi, dar destul de necesară.

– Într-adevăr, este destul de modest și nu prea își afișează succesele, cu toate că ele nu sunt puține în palmaresul său. Iată câteva din ele :

– Concursul „Pe aripile muzeilor”, Compartimentul „Creație”, diploma de gradul I, Soroca, 2020;

– Concursul „Pe aripile muzeilor”, Compartimentul „Declamator”, diploma de gradul II, Soroca, 2020;

– Concursul național de eseuri „Scriitori din localitatea mea”, diploma de mențiune pentru eseu „Scriitoarea din localitatea mea — Ada Zaporozjanu”, iunie, 2020;

– Concursul național #Eu creez, desenez, scriu acasă #Descopăr Moldova# Descopăr Europa, categoria desen, diploma de participare, iulie 2020.

Am citit personal cărțica „O altfel de vacanță” și am propus-o spre lectură și micilor noștri cititori. A fost primită cu bucurie de toți, datorită tematicii actuale, dar și modului de redare a evenimentelor. O carte despre copilărie care, de fapt, are și ea problemele sale, chiar dacă adulții nu le observă, străduindu-se să-și îngreiească odraslele cum pot de aceste griji. Uite, că pandemia devine, totuși, și pentru copii o năpastă.

Am decis să organizăm lansarea cărții lui David Cebotari „O altfel de vacanță” în Biblioteca copii Drochia, al cărui beneficiar activ este și el, în parteneriat cu BN pentru copii „I. Creangă”. Și iată-ne la Salonul de carte „La Creangă”, care activează în cadrul celei mai cunoscute biblioteci a copiilor, frumos îngrijit de Claudia Partole, despre care nu e nevoie să vorbesc mult, fiindcă și așa ieste destul de cunoscută. Chiar fiind destul de distanțați, ne-am simțit foarte aproape prin gândurile și concepțiile noastre și dat fiind faptul că punctul de tangență a fost cartea amintită a

micului nostru talent, au vorbit despre ea colegii săi, prezenți aici pentru a-și susține prietenul. Și-a spus cuvântul și învățătoarea lor, dna Rodica Golban.

Despre emoțiile sale a vorbit înseși David, căci nu oricui i-i dat să asculte chiar din gura celor mai cunoscuți poeți, scriitori așa ca Iulian Filip, Ianoș Țurcanu sau Claudia Partole niște sfaturi prețioase și urări de bine de „la mai mult și la mai mare”.

Dar a fost să se bucure David la acest eveniment încă de o surpriză. DCTTS Drochia i-a acordat o diplomă de certitudine pentru participarea sa în cadrul acțiunii „O istorie de succes”, anunțată de la începutul anului. Dl Sergiu Bejan, specialist al Direcției Cultură Tineret Turism Sport Drochia a menționat curajul, insistența și munca perseverentă a sa, calități demne de urmat nu doar de generația sa, presupunând în per-

soana lui un tânăr ambițios și în căutarea veșnică a valorilor spirituale.

Dragă David! Îți urăm succese frumoase în activitatea ta de creație. Ne mândrim cu reușitele tale și le așteptăm cu mare plăcere, împărtășindu-ți bucuria succesului.

P. S. În cele ce urmează, vă propun una din cele 6 istorioare din culegerea lui D. Cebotari „O altfel de vacanță”

Of... Carantina

Tare m-am bucurat când doamna învățătoare mi-a anunțat părinții că vom sta acasă cu toții, adică nu va trebui să merg la școală ! E carantină ! Ce-o mai fi însemnând și aia carantină ?!

Sunt elev în clasa a treia. La școală am mulți prieteni cu care împart bucuriile, dar și necazurile de elev căci, deși sunt brav la învățătură, ca oricare copil, mai fac și eu câte o boroboacă...

E carantină ! Voi avea timp de joacă ! Și voi avea timp să mă joc cu roboții ! am o colecție de roboți, fiecare are nume... Voi reuși să stau mai mult la calculator...

Doar că bucuria mea nu a durat mult timp...

Chiar din prima zi de carantină, vrând, ne-vrând, pe unde chiar eram impus cu forța de către părinți să citesc, să scriu la română, să rezolv exerciții la matematică, să învăț cuvinte la engleză... Mama mea, fiind profesoară de limba engleză, mă verifica cam în fiecare zi ce cuvinte noi am învățat, conjugarea verbelor. Of... că mare bătaie de cap am cu verbele neregulate... cine le-o mai fi născocit și pe ele ? Dar stați, căci asta nu-i tot... Pe lângă exercițiile la matematică, textele la română, cuvintele și verbele la engleză mai trebuia să fiu cuminte, să nu fac gălăgie... să am grijă de frățiorul și surioara mea mai mică. Of... carantina ! Multe mai aveam pe capul meu... Și cum să fii cuminte când afară e cald ?!

Toți copiii din mahala stăteau pe la casele noastre... eram în carantină... Acasă tati și mami vorbeau de un virus... un fel de Corona virus... Habar nu aveam ce-i aceea. Auzeam în fiecare zi părinții vorbind despre acest virus. Practic, la toate canalele de televiziune principalul subiect de discuție era cel al virusului. Ca oricare copil, mă cam speriau noutățile care le auzeam... Virus!!! Un nou virus apărut în China și răspândit mai apoi și pe continentul european. Auzeam știri privind situația din Italia, Spania, Germania, România... Apoi la știri a început să se vorbească și despre situația din țară. La vârsta mea poate nu prea înțelegeam multe lucruri, dar, la sigur, doar la auzul cuvântului „virus” mi se făcea cam frică.

Afară se încălzea și nu prea aveam chef să rezolv exercițiile de matematică, să citesc la română sau să învăț cu-

vinte la engleză. Când vedeam că mami și tati erau ocupați cu treburile lor, eu... fugulița la calculator. Îmi plac jocurile la calculator. Dar, vai de mine... câte mai aveam de tras, dacă mă prindea tati la calculator, iar temele nu erau făcute. Afurisite exerciții la matematică... Dar și orele petrecute pe Zoom mă cam iritau, în special atunci când viteza internetului cam stopa și trebuia să descifrez frânturile de fraze ale învățătoarei sau ale colegilor.

Colegii mei... Îmi lipsea mult comunicarea cu ei, îmi lipseau discuțiile despre colecțiile fiecăruia dintre noi. Eu, de exemplu, colecționez roboți. Un coleg de-al meu de asemeni este pasionat de ei. Alții colecționează mașinuțe, iar unele fete din clasă colecționează păpuși. Si surioara mea mai mică are o colecție de vreo 20 de păpuși îmbrăcate în haine naționale. Avem multe de discutat cu colegii mei... În zilele de carantină îmi aminteam cu drag de clipele petrecute cu prietenii mei pe stadionul sportiv. După finisarea orelor mergeam și jucam fotbal sau alte jocuri de ale noastre. Uitam de toate... și că mami mă așteaptă și că aveam teme de pregătit pentru a doua zi. Prăfuit, flămând și gâfâind mă întorceam acasă.

Dar carantina ne-a luat toate aceste plăceri mici și bucurii scurte, îmi vedeam prietenii de joacă doar de departe. Stăteam fiecare pe la porți și ne priveam de parcă nu ne văzusem de o veșnicie... Păstram distanța socială ! Și când se va termina oare acest virus ? când vor descoperi acel vaccin ca să ne protejeze ?

Chiar dacă este vacanță, nu prea simt bucuriile verii. Îmi lipsesc cursele cu bicicletele, jocurile „de-a ascunselea”. Cu prietenii ne vedem doar de departe... păstrăm distanța... e virus !! Ca să nu pierd timpul, citesc. Pe unde de voie, pe unde la insistența părinților...

David Cebotari

PASTILE FĂRĂ ZAHĂR

Încuiați

Suspansul prelungit al pandemiei, inițial cu o speranță de final, ulterior cu o necunoscută înmulțită cu alte necunoscute, m-a reformulat. Mi-a schimbat schema funcțională. M-a redefinit.

Metamorfoza s-a produs dureros pentru început, apoi – cu resemnare și acceptare. Și dacă asta e ce avem, va trebui să găsim fericierea și în noi, și doar cu noi, cei din casă. Dintre toate contactele din agenda de telefon, în fond, am înțeles că ce e mai de preț e aici, după aceeași ușă, pe care o deschidem doar celor de la Amazon.

În spatele zgomotelor și a agitației insuportabile altă dată, ne-am și auzit, în sfârșit. Ne-am și ascultat. Am reluat obiceiul discuțiilor lungi, a jocurilor în familie, întinse pe masa de pe care adunăm în viteză falfuriile, că să dăm cu zarul.

Plăcerea statului laolaltă. Trișatul în favoarea fratelui celui mai mic. Solidaritatea.

Ne-au lipsit prietenii, dar ne-am devenit prieteni unii altora.

Ne-au lipsit călătoriile. Am revizuit albumele cu fotografii, demult uitate, călătorind prin amintirile tot mai în ceață.

Ne-au lipsit restaurantele, dar am copt și inventat mâncăruri din alea în 7 etape, pe care, nu am avut nicicând răbdare să le facem. Împreună.

Am avut și de câștigat. La cântar inclusiv.

Haine on-line am comandat impulsiv, bucuroși de opțiunea „retur gratuit”, cu ridicare de la domiciliu. Am bifat din start cu o mărime mai mare. Nu am dat greș. Le-am rupt etichetele și le-am călcat pe toate, în ciuda faptului că nu vor fi purtate curând. Plăcerea planurilor unei normalități viitoare.

Așteptarea s-a domolit. Când o fi, atunci o fi. Dacă.

Până atunci, am reprobato toate fustele. Ceva s-a întâmplat cu fermoarele. S-au blocat la jumătatea

ANDA-CRISTINA VAHNOVAN

drumului. Sigur nu de rugină. Parcă nici nu îmi mai plac. Le voi da. Sunt din viața de până la.

Altădată m-ar fi înfuriat ro-tunjimile apărute. Acum mă bucur, că doar atât e prețul plătit lockdown-ului. Mutilarea fizică. Mulțam de mintea neciobită. Încă.

Suntem mai adaptabili decât bănuiam.

Dacă acceptăm încercările ca atare.

Apele tulburi.

Morțile ca pe un firec.

Oamenii așa cum sunt.

Kilogramele în creștere.

Viața – cum ne este dată.

Până când avem cu cine sta încuiați după ușă.

ABONAREA LA REVISTA „REALITĂȚI CULTURALE” pentru anul 2021

poate fi făcută începând cu orice lună la toate oficiile poștale

Indice abonare „Poșta Moldovei”: **PM32118**

Abonament pentru **o lună — 25 lei**

Abonament pentru **6 luni — 150 lei**

Scara Cascadelor și rotonda din Parcul „Valea Morilor”. Foto de Dumitruța Popa, aprilie, 2021

Parcul "Mihail Ghibu" Foto de Dumitrita Popa, aprilie, 2021